HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

EFSUNCU BABA

GÖNÜL BİR YELDEĞİRMENİDİR

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

EFSUNCU BABA

ROMAN

Kapak Resmi
Münif Fehim

Altıncı Baskı

ATLAS KİTABEVİ — ISTANBUL

ADINA «Devr-i dilârâ» (1) diyip de bugüne değin hiç bir güler yüz görmediğimiz zamandan önce Fazılpaşa'daki Binbirdirek'te kazazlar ipek, iplik eğirirlerdi.

Bin bir direk! sayan yok ya... Bu sayıda pek mübalâğa olsa gerek... Gerçeği anlamak için bu sutunları saymak, saydırmak niyetinde değiliz. Merak edenlerin keyiflerine de karışmayız... Bu rutubetli tarihî mahzenin loş serinliği içine iki Ermeni delikanlısı elemgelerini (2) kurmuşlar, iplik eğiriyorlar. Dünyadan çok ahiret ortamına giren, yarı karanlık bu geniş çukurların içindeki tekdüzen işlerinin usancını dağıtmak için boğazlarını yırta yırta şarkı söylüyorlar. Fakat ne bestede usul var, ne güftede anlam...

Agop, Kirkor'a karşı üstünlük taslamaktadır. Kirkor durmadan:

Zo bana n'oldu ben bilemem
Eski halime hiç göremem.

gibi meyhane bayatı bayağı şeyler okur. Agop, Dede Efendi, Nikağos Ağa gibi ustalarının ağır şarkılarını ırlamak

---

1) Devr-i dilâra: Gönlü süsleyen, hoşlandıran çağ (II. Abdülhamit'in zamanını övmek için kullanılırdı.)

2) Elemge: Çile halindeki ipliği yumak yapmak veya masuraya sarmak için, üzerine geçirdikleri kafes dolap şeklinde hafif aygıt, ki dik bir eksene geçirilmiş olduğundan iplik elendikçe döner.

(Türkçe Sözlük)

merakındadır. Agop'un Artin Ağa adında bir «hanende» komşusu vardır. Bu merak kendisine oradan geliyor. Her akşam, pencereden komşusunu dinler. İşsiz gecelerini Artin'in meclisinde geçirir. Usulünden, düm tekinden, ara sıra da mezesinden, birkaç tekinden yararlanırdı. Hanende Artinin dersinden dönüşünde arkadaşı Kirkor'a taze taze parçalar geçtiği de olurdu.

O sabah iki arkadaş yüzlerce yıllık tonozların altında egemenlerini çeviririlerken her günkü ahenklerine giriştiler. Hayli bağrışıp çağrıştıktan sonra Kirkor:

— Ahbar, ağır usta işi kıyak bir şarkın yoktur?

— He vardır.

— Senin içinde olan bir şeyden ben ne zevk duyarım ki. Bırak dışarı çıksın... Keyflenelim... Haydi oku...

Bu öneri karşısında Agop'un göğsü kabardı. Elinde artık parmaklarını yakacak kadar küçülmüş cıgarasını yutacak gibi son bir iştahla sıkı sıkıya birkaç kez daha çektikten sonra:

— Okuyacağım ,lâkin, bedava olmaz...

— Bu akşam Sandıkburnunda artık bir tek düz ikram ederim...

— Kulaklarında ikramın kadar büyük olsun.

— Zo, haydi biçimsizlenme... Zırlayacaksan zırla...

— Sen babanı zırlat Ahbar...

— İrahmet olsun canına... Babam senin kadar muziki bilmez idi ki...

— Hangi baban? Uzun kulaklı... semerli...

— Be haydi oku... Bütün geçmişine okurum şimdi...

— Dün akşam bulamaç yedin? Ne yedin? Ağzın çok tatlılaşmış...

—Ağzının tadını veririm şimdi...

— He ağzından bal, şeker akor...

— Dün akşam benim nerede olduğumu bile idin neden bu kadar ballandığımı hıp deyi ağnar idin..

— He... Lafı işte tastamam üstüne vurdun.

— Bir ermeni'nin bir Rum karısına bu kadar kıyak alâka koyması iyi mana değildir. Çakarsm Agop?...

— He bulursam çakarım...

— Boş laf etme... Bu iş için sana bir öğüt vermiştim. Bu koca kellen keme sıçanının kafasına benzeyor. Oraya hiç bir laf girmeyor...

— Yine nazik bir söz ettin. Keme sıçanın ki dünya daki kafaların en sertidir sanırsın?

— Şimdi serti yumuşağı bırak... Okuyacaksın?

— Artık gönlüm oldu... Okuyacağım...

— Haydi oku, köpek boku...

Agop, dilinin ucuyle dişlerinin arasından tükrüğünü fıskıye gibi karşıya fırlatır. Sesini açmak için birkaç kez öksürür. Sonra ağır bir makamla başlar:

Meyhane mi bu? Bezm-i kerhane-i Acem mi?
Tulum peyniri mi? Yoksa eski kaşer mi?
Satılmış Libada'da bostanı Cemal'ın
Eşek çimenistanda hiç hıyar yer mi?

Kirkor bütün alaycılığıyle:

— Çüş oğlum Ağop, karşımda durmuşsun ,ne biçim laflar ediorsun? Hiç böyle ağır şarkının içinde eşeğin, hıyarın yeri olur? Bunlar edepten dışarı laflardır. Usta Artin Ağa sana bu şarkıya böyle merkep ile, hıyar, ile geçti?

Ağop birden kızarak:

—He ne söylesen hakkın var. Ben de durmuşum da senin gibi yavan, hışır herife ince makamdan beyit okordum.

— Patlıcan tavası gibi birden parlama öyle... Ayıp değil, ağnamadım... Tulum peyniri, kaşer peyniri, hıyar Karnın acıktı? Ne oldu? Kerhane, meyhane.. İşin içinde yalnız tarator eksik ...Onu da ben koyayım tam olsun...

— Senin taratorun girmedikten sonram zaten lafın tadı gelmez... Bilirim: Baban eski piyazcıdır...

— Beni meraka koydun... Artin Ağa sana bu şarkıyı bu okuduğun biçimde ...Tıpkı bu tonada geçti?

— Yok tıpkı böyle değil...

— Meyhaneyi, kerhaneyi, hıyarı, eşeği sen uydurdun?

— He canım dur Biraz dinle ki ağnadayım...

— İşte durdum. Lafını bekleyorum...

— Artin bu şarkıyı bir Türk (hanende) sinden almış, kendi mecmuasına Ermenice harfle yazmış... O ki mecmuasını açıp da bana bu şarkıyı okudıysa bunun (köfte) sinden ne ben bir şey ağnadım, ne de Artin kendisi ağnadı ...Kendimizi çok zorladık. Mana çıkaramıyor. Düpedüz mefhumsuz bir şeydir... Sonra bu (köfte) yi ben de defterime geçtim. Eve geldim. Sabahacak uğraştım. Beyitleri ancak ben bu kadar gustosuna koyabildim ...İşte nihayet şimdi bir şey anlaşılıyor. Şuaralık (1) kazazlığa benzemez. Pek zorluklu ince bir iştir. Şöyle edersin lafın nafiyesi bozulur. Böyle edersin söz teraziden düşer. Sağa kaçarsın olmaz. Sola gidersin uymaz. Elmas işleyen bir kuyumcu dikkatiyle her lafı tartarak, kantarlayarak tastamam yerine çivi gibi mıhlamalı. Şimdi bu şarkının aslında meyhane vardır. Kerhane vardır. Eşek, bostan, hıyar, peynir, çimenistan hepsi mevcut... Fakat bu işi ilk eden himbıl şuara hiç bir lafı yerine koymayı bilememiş. Bütün mefhumsuz sözler, çardağından sarkan tohumluk asma kabağı gibi biçimsiz biçimsiz tepe aşağı sallanor. Yaraşığıyle cümlesinin makamını bularak birer birer yerlerine oturttum. Şarkıda eşek vardır. Ahur yoktur. Gel babana selâm söyle. Zo bu hayvanı ben

(1) Şairlik.

nereye sokayım? Bostana koydum. Beyit gustosundan düştü. Araya bir de koca bir hıyar yerleştirmiş. Bunu kim yiyecek ?Nihayet naçar kaldım. Uydu uymadı hıyarı merkebe yedirdim. Laf teraziden düştü. Düşmedi işte bu işi böyle ettim.

— Pek güzel etmişsin...

— Hıyara yer bulduk. Şimdi meydanda koca bir eşek kaldı. Bu meret hayvanı zırlatmadan nereye koysak acep? Meyhaneye götürsem olur?

— Çüş oi Agop.. Eşek meyhanede ne yapacak? Gazel bağıracak? Bırak ki oradan eşekten beter zırlayanlar vardır. Fakat sözüm ona sanki onlar işte insandır. Eşekle bir ağaz olmak istemezler... Kizişadelikleri bozulur... Sen bu hayvana şimdi müsaip bir yer bul.

— Zo buldum. Bu eşek beni zor ile şuara yaptı. Onu çimenistana koydum.

—Gustosunda bir iş ettim sanorsun? Bu hayvan bülbüdür? Yahut öten ve şarkı bağıran bir kuş cinsindendir ki çimene koydun?

— Koyunca alacak değilim ya ahbar? Elbette bir tarafa sığdıracağım... Ben onu çayıra saldım. Nazik nazik ötede otlasın... Şimdi bakalım şarkıda vezneye, tartıya sığmayan başka aygırı laflar var.

— Tulum peyniri, kaşer peyniri, bunları kilere, yoksa dolaba koyacağız?

— Onlar kolay, hiç yer bulamazsam karnıma kordum. Biraz da ekmek olursa hıyar ile iyi kaçar...

— Agop, zevzekliği bırak. Bu şarkıda koca eşek mide bozar. Bu hayvanı ondan bütün bütün çıkarsak olmaz?

— Şarkının kadrosundan dışarı edeceğiz?

— He...

— Bu olmaz ahbar. Biz bu işi Artin Ağa ile çok

düşündük. Artin'e merkezi laftan dışarı edelim dedi isem bilirsin bana ne cevap etti?

— Söyle ki bileyim...

— Eski Osmanlı şuarasının merakıdır. Her şarkıya bir eşek bağlarlar... Bunun da birçok meselasını getirdi. Okuyayım da dinle!

(Eşek) çeşmin hazretinde bıngır bıngır ağlayor..
Langa'nın bostan dolabı matem ile çağlayor.

Sonra efendim:

(Eşek) elemi çekme gönül nafile şeydir

ve

Hep ah edip zırlarsın gönül eşeğim durmaz.

Ve daha böyle eşekli beyitler bin tane vardır. Hepsi ni bir araya toplasan koca bir kervan olur. Ahurlar almaz... Zo bu ne meraktır? Ne gustodur. Artin Ağa ile çok düşündük. Şuara lafına hiç akıl erer ahbar? Herif anzorotu yutmuş. Kafayı tutmuş, fikrine ne ki geldiyse laftır deyi meydana koymuş. Sen ben söylesek kimse kulak asmaz. Lafımıza on para veren olmaz. Agop'u Kirkor'u kim alır? Kim satar? Dinle beni ki biraz edep olasın.

— İşte dinleyorum. Sen de lafa bir başladın mı kafa patlatırsın. Ne ise devam ol... Dinleyorum...

— Artin Ağa'nın defterini başından dibinicek mutalea ettik. Eski derin Osmanlı şuarasınm gustolarını aradık. Evelki zamanın beyitleri hep «divane âşık» «aşüfte karı» «kambur felek» ve içlerinden arak, bade, şarap; hayvanlardan eşek, bülbül, ahu, ceylan, yılan, çiçeklerden gül, sümbül, yasemin, lâle ile doludur. Öyle şimdikiler gibi şampanya, gazoz, körasu, şartröz, viski, konyak, bira ve kokulardan kamelya, leylak, çayırkokusu, atkeston, lüben falan bilmeyorlar...

— Her zamanın şair şuarası lafın vaktin gidişine uydurur. İşte asıl kurnazlık da buradadır.

— Şimdiki zamanede öyle dipsiz, kıyak derin şuara var imiş ki seksen kulaç aşağı insen lafın dibi bulunmaz imiş...

— Bu yenilerden fikrine hiç bir şey sındıramadın?

— Bunların dediklerini kendilerinden başka kimse ağnamaz imiş...

—Artin Ağa ile siz bunları deftere çekip gustoya koysanız olmaz?

— He biraz uğraştık. Lâkin bizim hesaba, bizim kantara gelmeyor. Bunların köfteleri bizim havalardan makam tutmayor Akordaya uymayor. Yalnız alafranka tonaya gelor. Bu yeni şair şuaranm içinde öyle cakalı söz doğuranları var imiş ki Frenklerin meşhur şuarası Kösedir Müsedir? Gugo'dur, Hügo'dur? Nedir işte bu kıyak herifler mekabirlerinden (1) kalkup da bu beyitleri okuyacak olsalar hayran kalup şaşarlar imiş ki acep bu lafları eden biziz yoksa Türklerdir? Ayırt edemezler imiş... O kadar engine, derine varmışlar, dibe oturmuşlar

— Boş laf etme Agop... Bilirsin maymundan büyük ayı vardır... Dünyadır bu, her aygırdan daha aygırı, her dipsizden daha dipsiz bulunur... Engine çıkıp, derine varıp da ne yapacaklar ki? Torik avlayacaklar?

— Ahbar bu nazik işin içine bir de torik sokar isen eh altık laflar tuzlu lakerdaya döner.

— Toriğe değenmedin ne nev balık istersin?

— Biçimsizlenme zo... Böyle yüksek laf ederek toriğin, palamutun ne sırası vardır? Söyle bakayım, Artin Ağadan geçtiğin bu meyhane şarkısı hangi makamattandır?

---

1) Mezarlarından

—Uşak...

— Uşağa beğenmem. Aşağı havadır...

— He ben de bilirim. Mekamatm etbaı takımındandır. Bayağı şeydir. Fakat eşekli şarkıya da uşak makamı uyar. Öyle değil mi?

— Ağır aksar daha yaraşıklı düşemez?

—Sen her şeyi ağır aksar sanırsın? Mısır merkebi vardır ki beyigri ardında bırakır.

— Zo divane olma. Mısır'ın eşeği Mısır'da gider. Sıcak hava ister. Çünküm sertesi beyazdır. Buraya gelirse kulakları öne düşer... Türkçe bilmez; Arapça, İngilizce ağnar...

2

— DİVANE dedin de fikrime geldi. Hani buraya gelen ufacık herif üç gündür gözükmeyor... Ne oldu acep?

— Meraka kalma... «Kuyruğunu fikrine getiren, tilkiyi görür.» derler. Nerede ise bugün yarın zıp deyi karşımıza çıkar.

— Be ahbar o herif ne biçim budaladır. Ağnaya madım. Pek akıllı bir adam çalımı atmak ister...

—Zaten her budala böyledir. En en budalalarlar akıllı kurumu satarlar... Görünüyor ki bu herifin beyni üç yüz dirhem eksiktir...

— Herifin kafasını kantara urdun ki dirhemile laf edorsun?

— Zo o, sözün pelesengidir. Bir adama beş paralık aklı yok derlerse bu fiyatı daryenin estimatoru koydu sanırsın ?

— Eh uzatma be kardeş biz yine divanemize gelelim.

— He he laf yine oraya gelecek a... Bu divane şu oturduğumuz mağara merdiveninin üst başından görünür. Ayağını birinci basamağa indirmezden evvel uzun uzun düşünür. Sağını atarsın? Yoksa solunu? Buna bir türlü karar veremez. Düşünür düşünür. Nihayet cebinden bir kitap çıkarır. Sanki o günü merdivenden hangi ayağını evvel atmak daha uğurlu olduğunu o kitapta yazor zannedersin. Efendim en nihayet büyük bir cesaretle adımını atar. Beş altı basamak iner. Yine durur.

Etrafına bakınır. Dinler... dinler ...sanki sanırsın ki boşluk içinden ona laf söyleyen hayaller vardır. Arpa içine dalmış kumru gibi düşünür... Mır mır eder. Haydi babam, bakarsın ki indiği basamaklardan telâşe ile tekrar yukarı çıkar. Yanlış bir iş etmiş olduğunu o zaman ağnarım. İşte böyle iner çıkar. Sabahleyin gelmiş ise müezzin hoca minarede öğleni bağırır. Seninki nihayet aşağı inebilir. Yine çıkar keyf sarfoş gibi yalpalanarak etrafını tuhaf tuhaf dikiz eder. Yine görünmez adamlarla konuşur. Ne dediğini işitmem. Yalnız dudakları oynadığını görürüm. Sonram bu mahzenin duvarlarında bir şeyler okur... Direkleri birer birer sayar. Ağnamak ister ki cümle-i âlemin dediği gibi bin bir tanedir? Yoksa eksiği vardır. Kıyafetlerine bakılırsa akıllı sanılır bazı efendiler de bu hesabı benden sordular. Dediler ki:

«— Usta kazaz, bu direklerin hiç hesabına oturdun? Bin birdir?» Doğrusunu söyleyim. Hiç saymadım. Anam bana dedi ki: «— Agop sen Binbirderek'te yer altında çalışorsun. Sakın aklına uyup da direkleri saymayasın. Uğur değildir. Kırk yılda bir kocakarı sözü dinlemek lâzımdır, derlerse işte ben de dinledim. Saymadım. Zo ben bu direklerin çetelecisiyim? Gelen geçen sayısını benden sorar. İşte görünüyor ki üç yüz dane bilem yoktur. Yedi yüz biri nerede? Tevarihte öyle yazor imiş. Ağnadım ki tevarih denilen düzme kitapla çok boş laflar vardır. Gözlerimizin önündeki bu direklere «Binbir» deyi bir iddia kor ise gözlerimin önünde olmayanlar için ne kantinler atmaz... Bazen buraya Yahudi tercümanlarla beraber seyyah Frenkler gelirler... Hepsi de önlerine birer kitap açarlar. Bu direklerin diplerini karıştırırlar. Oralarını okşarlar. Tepelerine bakarlar. Sonra kitabı okurlar. Tercamana sorarlar. Yahudi onlara öyle martavallar atar ki hoşlarına gelirse avuçla bahşiş toka

ederler. Bu bizim kazazcılık da bir zanaattır sankim? Vaktiyle neye Frenkçe öğrenip de bir tercüman olmadık?

— O Yahudilerden hiç sordun? Evvelden burası ne imiş acep?

— He sordum. Burası Ceneviz padişahlarının şarap mahzeni imiş...

— Vay köpoğlu herifler vaktiyle ama da şarap içmişler ahbar?

— Bunda içleri şarap dolu birkaç fuçu bırakmış olaydılar...

— Ahbar kaç bin senelik şarap... Yudumu alan ah aman aman bağırıp devrilir idi.

— Kirkor, işin şurasını iyice fikrinde sakla ki bu raya bir Frenk gelüp de direkleri sayar ise bu hesabı boşuna yapmaz. Mutlaka bundan bir avanta çıkarır.

— Ahbar lafıma kanarsın? Bizim o divane dediğimiz herif de bu direkleri boşuna saymayor. Günün birinde bundan koskocaman bir iş çıkaracaktır. Divane o değil... Biziz...

— Öyle ağnayorsun?

— He...

Kirkor sesini indirerek dört yana gizli bakışla:

— Antika para? Yani eski (meskûrat?) (1) mücevherat elmas? Ne çıkaracak acep?

— Zo ben bilirim?

— Bilmeyor isek bilmeye uğraşalım. Bu herif divane değildir de kendini âleme keenne (2) o tarzda yutturmak ister olmasın?

— Düpedüz divanedir? Yoksam böyle gösteriş edor Kefşemedim...

---

1) Doğrusu (meskûkât: sikkeler, maden paralar.

2) Güya, sanki, imiş gibi...

— Bakalım yeri kazacak? Duvarı oyacak. Nereden mal çıkaracak? Biz de kurnaz olalım. İşin dikkatinde olmayor gibi duralım...

— Şimdilik bir yeri kazdığı yok. Yalnız direklere okuyup ,okuyup püf edor...

— Eh bundan ne çıkar?

— Ne çıkacağını göreceğiz ahbar. Aman Yahudiler duymasın... Onlar kurnaz millettir. Efsunu bu herif okur. Defineyi Çıfıtlar çıkarırlar. Sonram bize karşıdan parmak yalamak kalır...

— He Yahudilerin kurnazlıklarını bilirim. Ben cahil kaldım. Fakat büyük babam Bedros iilâme bir adam idi. O, pek tevarih okurmuş. Bize ağnadır idi ki Çemberlitaş evvelden birinci boğumundan ta tepesine kıdar yekpare altun imiş...

—Sahi diyorsun Agop?

— Zo Büyük babam yalan söyler hiç?

— Ben şimdiyecek işte bunu hiç duymamıştım.

— Senin ne duyduğun var ki hımbıl...

— Benim bildiğim Çemberlitaş dibinden tepesine kıdar mor kırmızı bir kayadır... Bunun altunu nereye gitmiş? Yahudiler aşırmış?

— Patlama, sabır ol, ağnatacağım...

— Aman çabuk et...

— Ya yeniçeriler zamanında Yahudiler bir gece herkes uyuduktan sonram Balat'tan kalkmışlar... Çemberlitaş'a gelmişler. Altunları erişin deyi Çemberli'nin altına ateş yakmışlar...

— Vay babasının canına be... Sonram?

— Sonram efendim bir tılsım varmış. Onu bozamamışlar. Ateşin hareketinden altun taşa dönmüş. Çemberli'ye dikkat edersem şimdi yukarıdan aşağı kadar kahve tavası gibi is içindedir.

— Bu işi eski Yahudiler etmişler?

— He... Şimdikilerin büyük babalarının dedelerinin dedeleri...

—Yani Yahudiler Çemberlitaş'ın altına bir ateş daha yaksalar taşı yine altuna döndürebilirler acep?

— Yeni Yahudiler tılsım işiyle uğraşmorlar. Onlar maliyeye piyasaya sokuldular. Altunun asıl madenini bulduler.

— Agop, bu direklerin dibinde kaç altun vardır dersin?

— Kim bilir?

— Fronklerin kitabında buna dair ne yazılmıştır ki?

— Ben ne çakarım ki...

— Buna dair olan asıl bilgiler divanenin kitabında olmalı...

— Benim fikrime de böyle gelor...

— Ah ah.. dur... Geçen günü burada ben yalnız idim Bu divane herif yine geldise ta şuraya, dibe karanlığa gitti. Duvara bir şeyler yazdı.

— Hangi dilden yazdı?

—Hangi dil niyetine okur isen o çıkor!..

— Öyle şey olur hiç?

— He lafıma inan. Biraz Osmanlıcaya benziyor. Bir bir parça Ermeniceyi andıror. Rumcaya kaçıor. Çünkün ben her dilden birkaç hurufat tanırım.

— Bu lafların pek acayibime gelor. Şimdik sen bu yazılara okuyabilirsin?

— Ne kalm kafasın be ...He dedik a...

— Ağnat bana... Ne yazor?

—Kaf asaki pösteki gibi şeyler.

— Pöstekiden ne çıkacak sankim.

— Türkler için pösteki büyük bir şeydir. Ne çıkarsa ondan çıkar. Pöstekiye çok ihtibar ederler. Sokaklarda

«ya Dost» bağıran saçaklı derviş babalar yoktur? İşte onlar pöstekiyi sırtlarında taşırlar. Padişahlar, şeyhler hep ona otururlar...

— Ahbar o saçaklı, pösteki babalar «ya Dost» deyi kimi çağırırlar?

— Ellerine kim bir mangır verir ise onların dostu işte odur.

Agop telâşla başım kaldırıp bir daha önüne bakarak yavaşça:

— Aman Kirkor?

— Zo ne var?

— Gelor...

— Kim?

— İşte o divane...

Kirkor gözünün ucuyle merdivene bakarak:

— He gördüm...

— Kendisine baktığımızı hiç çaktırmayalım. Bakalım yine ne iş edecek...

— Gözümün bir ucunu ona diktim. Öbür ucunu da yere verdim...

— Kurnaz ol... Tınmaz gibi dur...

— Tınmaz kurnaz olayım?

— Her işten ol, şimdi sus pus ol...

—Laf eder gibi yapalım ki bizim kendisinin dikkatinde olduğumuzu çakmasın...

3

GERÇEKTEN de merdivenin üst başında koca fesi kubbeli bir sahan kapağı gibi kulaklarına kadar suratının yarısını örtmüş, kır sakalı göğsüne inmiş, cübbeye benzer uzun, geniş paltosu topuklarını döven ve iri, yuvarlak puhu kuşu gözlü bir insan karaltısı peyda olur.

Ortaoyununda büyücü güldürüsüne çıkar gibi sır dolu davranışlar, sinsi sinsi bakışlarla Binbirdirek'in koyu loşluklarını süzerek ermenileri kurnazca incelemeğe başlar...

Kirkor pek yavaş:

— Agop...

— He...

— Dikkatli dikkatli bize dikiz edor...

— He görürüm...

— Ne edelim ki bizim onu gözedir olduğumuzun farkına varmasın...

— Şarkı bağıralım...

Bu iki delikanlı yüzlerini aykırı yana çevirir gibi yaparlar. Hızlı hızlı elemgelerini çevirerek ikisi birden baso, primo bir ahenkle türküye girişirler:

Aman aman bızdık
Aman aman bızdık
Topumuz da sızdık
Topumuz da sızdık
Ceviz içi badem de
Şam fıstık

Ermenilerin kendi deyimlerince Tınmaz görünmelerinden emniyete gelmiş gibi bu esrarlı adam ağır ağır beş altı basamak iner. Durur. Göze görünmeleri görüyor,

— Dur bakalım inecek yoksam yine birdenbire pişman olacak?

Ermeniler yine başlarını ters yöne döndürdüler. Şarkı tutturdular:

Ben şakaya gelemem
Edeptir söyleyemem
Lambayı kıstık
Ateş gibi kızdık
Kız kozu kırdık
Boğaz içi gerdan da
Top fıstık

Ziyaretçi, kazazların kendisiyle uğraşmadıklarına kanmış gibi merdiveni iner. Direklerin arasından bu yer altının doğu yönüne doğru yürür. Yere, havaya, önüne, arkasına sağına, soluna, yavaş yavaş göz gezdirerek dolaşır. Kirkor:

— Zo bu ne arayor böyle?

— Hava...

— Bu koskoca dünyanın üstünde hava bulamadı da dibinde arayor?

— Divane bal kabağından olur sanırsın?

Ziyaretçi birdenbire durur. Ermenilere doğru gizli bir bakış fırlattıktan sonra şapşal paltosunun yan cebinden bir kitap çıkarır. Bir müddet sessizce okur. Direklerin aralarını adımlamaya başlar. Sağa sola zikzakladıktan sonra duvarla yerin birleştiği çizgiyi karışlar.... Agop:

— Görorsun yere parmak parmak karış edor...

— Polise haber etsek acep?

— Ne deyi?

— Acayip tertip herifin biri Binbirdirek'in dibini parmaklıyor deyi...

—Avallanma ahbar. Şu divane herif edepten dışarı

böyle bir iş edorsa bundan Binbirdirek'in lamusuna bir keder gelir sanırsın.

— Bırak ki Binbirdirek de ardından kötü laf söylememiş hayırlı bir şey değildir...

— Zo neden?

— Burası parasız hovardaların sevda yeridir. Ellerine ne geçerse buraya aşırırlar... Üstünden yağmur sızmaz. Altından çamur tutumaz...

— Hiç yerin dibinde hındım olur?

— İki gönül birlik olduktan sonra samanlığın seyranlık olduğunu bilmezsin?...

Bu aralık ziyaretçi, duvara yaklaşır. Kurşun kalemle bir şeyler yazmağa başlar. Agop:

—Ahbar zevzekliğin luzumu yok. Herif adım hesabını etti. Kitaba baktı. Yerleri karışına urdu. Şimdi fikrini duvara yazor. Hep bunlar boş iştir sanırsır?

— Ey bundan ne çıkacak?

— Cinevizlerin bunda gizledikleri bir define olmalı...

— Zo böyle bir define var ise havaya bakıp ve yere karış etmekle bulunur?

— O kitapta ne yazor bilirsin? Herif bu işleri kendi fikrinden etmeyor. Kitabın tarifine, raconuna gidor.

— Bu herif paraları aşırmadan gidelim hükumete haber edelim...

—Sus ol hımbıl... Senin ceza daryesinde (mustantik) dedikleri o gözlüklü adamın karşısında hiç çıktığın vardır ?

— Çocukluğumda Vılanka bostanından hıyar aşırdığım zaman beni karakola götürdüler. Hıyar yerine onda iki zorlu tokat yedim. Gözlerimden Çingene körüğü gibi alev çıktı. Hırsızlığa tövbe ettim. Bundan gayri hükümetle bir alışverişim olmadı...

— Bu iş çocuk iken hıyar yemeğe benzemez. Mostantik insana lafı o kadar ince pamuk ipliğine ayırt ede

rek sorar ki karşısında cevaba duramazsın. Şeytanı, tarafından abukat tutsan işin içinden çıkamazsın. Bu işi hükümete ihbarlar isen sonram ne olur bilirsin? «Üçünüz ortak oldunuz. Binbirdirek'in dibini açup paraları çıkardınız. Üç paya ayırarak yuttunuz» derler. Altık sen işin yoğise: «Zo efendim bu herif yerden para çıkarmadı. Havaya baktı. Ortalı yeri karış karış etti,» deyi aman Allah çağır dur...

Kazazlar bu çekişmede iken o acayip ziyaretçi besbelli o günkü incelemelerini bitirerek kitabı cebine kor. Bir gözü yerde, öteki havada, adımını atmak için ayağını her kaldırışında basacağı noktayı güçlükle bulur gibi duraksamalar içinde dandini terelelli tuhaf bir yürüyüşle çıkar gider...

İki kazaz, bu ecinli bozması sakallının, Binbirdirek'i böyle merak verici suretteki ziyaretlerinin nedeni hakkında derin derin soruşturucu gözlerle bakıştıktan sonra Kirkor der ki:

— Ben herife bir lağap koyayım?

— He de bakalım...

— Binbirdirek teatrosunun kavuklusu...

— Biz de orkestrası... Öyle değil mi?...

— Bu salak ihtiyar kıyak bir oyun edecek ama bakalım ne vakit?

İki delikanlı merdivene gözlerini diktiler. Herifin çekildiğine kanaat getirdikten sonra onun dolaştığı yerleri adım adım araştırmaya, incelemeye başlarlar. Yeri adımlarlar. Duvar diplerini karıştırırlar. Fakat merak ve şüphelerini çözmeye yetecek bir belirticik bulamazlar. Nihayet duvarları özenle gözden geçire geçire ziyaretçinin yazılarını bulurlar. Fakat bu çizgilerden bir anlam çıkarmak bu bilgisiz kazazların işi değildi. Bundan «Hiyeroglif», çivi yazısı gibi eski yazıların çözümüy

okunmasıyle uğraşan uzman bilginlerin bile bir anlam çıkarabilmeleri olağan görünmüyordu.

Bu yazılar vakf (1), ya da tılsım, yadırganan zor bir cebrin bilinmez işaretlerine benzer beşpençe, kaz ayağı, anahtar dili, tarak dibi havaya kurulmuş çadır, birçok eğri, kırık, enine boyuna çizgiler arasında boru kef'ler, he'ler ,vavlar (2), kargacıklar, burgacıklar, İbranî harflerine, mühr-i Süleyman'a, akrebe, yengece, ahtapota benzer tuhaf şeylerden meydana gelmişti.

En okunaklı yazıları okumayı başaramayan bu iki kazaz çırağı —gözleri önünde bu güç harflerin çözümü— kendilerine doğaüstü «manevî» bir kuvvet yardımıyle içlerinde doğacak ve açılıverecek imiş gibi boş bir umut ile uzun süre hecelemeğe uğraştıktan sonra Agop:

— Zo bir şey çababildin?

— Bu pek derin bir işe benzor ahbar. Bundan ne Cinci Hoca bir şey ağnar, ne papas, ne de haham...

— Vay?...

— Vay ya... Ne sandın?... Sen bir şey çaktınsa söyle...

—Avalım sustu... Buna işmarname derler.

— Ne işmar edorsa ağnat bakayım.

— O kaz ayaklarını görüyorsun?

— He...

— İşte onlar yavaş yavaş geloruz demektir...

— Zo Agop fikrine hayran oldum. Daha ne deor?

— Şu yengeci gördün? Yılanın kuyruğunu ısırmaya gidiorsa... Yılanla hırslanarak dönmüş ona dikiz edor?

— He, fakat bundan ne çıkar?

---

1) Dua yazılı, çizgi şekilli muska.

2) Eski alfabenin k, h, v harfleri.

— Zo bu işaret: «ensemden gelirseniz size sokarım...» demektir...

— Bundaki definenin tılsımı kaplumbağadadır. «Buraya bu hayvanın kanını akıtır iseniz tılsımın uçkuru çözülür» demektir...

—Bu define bir don içinde duruyor ki uçkuru çözülsün?.

— Eh kıyak defineler don içinde saklıdır...

— Boş laf etme ahbar, şimdi don modası geçti. Bütün mallar meydandadır.

İki kazaz bu bilinmez işaretlerin önünde garip iddialarla akşamı ederler...

EBÜLFAZIL Enverî, «kimya-yı batıl»[1] düşkünlerinden ölü Nasrullah Efendi'nin oğludur. Hobyar semtinde, geniş bahçe ortasında, mahzenli, bostan kuyulu, dehlizli, musandıralı bir konakta büyüdü. Anlatırlar. Eski zamanın «ulemazadeleri »varmış. Lâzımlıkta otururlarken kendi gövdelerinden fışkıran bir gürültüden korkarak:

— Anneciğim... Dadıcığım... Oturak bana bum dedi...

çığrışiyle kaçarlarmış. Enverî işte bu kuşağın parlak örneklerindendir. Koskoca oğlan iken uçkuru göğsün'in üstünde düğümlenmiş bir don, başında kulaklarının yarısını örten bir pamuklu takke, elinde değnek, gün boyunca harem sofralarında topaç çevirir. Selâmlığa bir konuk geldiğini görse mabeyin kapısından dilini çıkarıp: Ö! der kaçar ...On altı yaşında ancak (Vezzariyetü)[2] ye çıkar? Yirmi beş otuzunda hâlâ adında çocuk denir. Dadısız ayakyolunda, lalasız sokağa gidemez. Gitse de iki mahalle aşırı bir yerde kaybolur. Kendinin nerede olduğunu kestiremez. Adını sorarsanız cevap vermeğe utanır. Gövdesindeki kimi organlarm adlarını bilmez. Gerdeğe girdiği gece, yenge kadının verdiği bilgileri ders gibi harfi harfine ezberler. İki kelimesini unutsa nasıl davranacağını şaşırır. Ellerinde kılavuz kitaplarıyle geziye çıkan gerdek âleminin en yürek çarptıran sırlarına, yabancı bir elin yol göstericiliğiyle erer. Kadına ilk sarılınca babasından öğrendiği duayı okur.

Cumartesiler uğursuzdur. Salı günü işe başlamaz. Ayın son çarşambasını sayar. Muharremin onuna dek az su içer... Kurban bayramlarında kesilen hayvanların kanlarına parmağını batırır. Damga gibi alnının ortasına

---

1) Alşimi.

2) Kur'an'ın sondan üçüncü cüzü.

basar. Cinlerden, perilerden, şeytanlardan ödü kopar. Çarşamba karılarından, karakoncoloslardan titrer.

Babası Nasrullah Efendi'nin konağında kimyahanesi ve gece gündüz işler kimyagerleri vardı. Nasıl hazırlandıkları ve bileşimleri büyük sırlardan sayılan öz'ler eritilir, karışımlar yapılır, potalara dökülürdü.

Nasrullah Efendi, altın bileşimiyle, her derde deva olan ve insan ömrünü sonsuz uzatan «şemşirek» taşını ya da ulu iksiri bulmaya uğraşıyordu. Sırların saklanması için yeraltı mahzenlerinde çalışan kimyagerlerin sakalları ağarıyor. Yıllardan beri ocaklar yanıyor, potalar kaynıyor. Efendinin bu sırdaşları durmayıp çalışıyorlar. Fakat ne altın yapabiliyor, ne de her derdi iyi eden ulu iksir bulunuyordu.

Kimyacılar, pek uzun yıllar süren bu başarısızlıklarından bezmeyerek ve araştırma usullerini değiştirmeyerek aynı yoldaki uğraşmalarını sürdürüyorlar. Hintli bir dervişin kerametli ağzından işitilen tertipler, eski kitaplarda görülmüş bilmecelere benzer bileşim temelleri üzerine gidiliyor.

Doğudan, batıdan, güneyden sırtları pöstekili, elleri teberli, lüle lüle kirli saçlı gezginler gelerek Nasrullah Efendi'nin evinde konaklıyorlar. Dağarcıklarından, keşküllerinden çıkardıkları bitki kurularını, iksirleri, öz'leri, tozları, hediyeleri altından pahalı değiş tokuşlarla ev sahibine güya armağan ediyorlar ...Potalar altın'dan değerli kimyasal şeylerle doluyor. Fakat ne yapılırsa yapılsın altın bileşiminin sırrına erilemiyordu.

Nasrullah Efendi'nin hemen hemen umutsuzluğa düşeceği sıralar oluyor. Lâkin yine dünyanın bir ucundan omuzları ceylan derili, cezbeli salkım saçak keramet ve sır sahibi bir derviş çıkageliyor; yeni bir istek ve çaba ile işe başlayacak yeni bilgiler açığa vuruluyor.

Bu kimya türüyle uğraşanlarca madenler ikiye ayrı-

liyor: Cevher maden, ham maden. Cevher maden ısı ile temel özelliklerini yitirmeyenler; ham maden ya da madenimsi, ısı ile özellikleri değişenlerdir. Ham maden, cevher madenle değininceyetkinleşir. Bu tür madenin, madenlerin en soylusu olan altın'dan —onların düşüncelerince— kapsadığı kükürt ile civanın az çok kabalıklarına göre uzaklaşır. Her değişme, kükürtle civanın üzerine edilen işlemden ileri gelir.

İkinci usul de madenlerin katışıksız bir yolla altın'a boyamaktır. İşte böylece altın tozu bulunduktan sonra yüce iksir bulunmuş olacaktır. Derviş Cebelî'nin dediğine göre yetmiş bin türlü bitkinin içinde yalnız bir çeşit ot vardır. Aslında hepsi birdir. Bu ot topraktan altın özünü süzüp emerek yetişir. Sıcak ve ılık bölgelerde bulunur. Fakat asıl yetişme yatağı (Bezm-i Elest) dağında Küthüt yaylasıdır. Türlü renk ve biçimde yetiştiğinden ancak kerametle bulunur. Fakat bu (Bezm-i Elest) dağı Asya'nın neresindedir? Dervişin bu coğrafya açıklaması pek karışıktır. İçinden çıkılmaz. Bu (altın otu) nun hıdrıllez gecesi gün doğmadan sabaha karşı koparılanları beğenilir. Bu ottan yiyen hayvanların etleri, yağları, kemikleri altın gibi sararır. Kimi kez kasap dükkânlarında böyle altın rengi almış koyunlar, sığırlar görülür. Bu otlar yedi türlü hastalığa ilâçtır. Demir, kalay, civa, kükürt hep bir arada eritilip bu ottan tam yeter ölçüde eklenirse altın külçeleri meydana gelir.

Bu bitkinin dirhemi altın'dan pahalıdır. Fakat her eritişte bir aptessiz elin dokunmasından ya da yapıcıların gönüllerine kötülükler gelmesinden işe Şeytan karışır, bileşim bozulur. Potadaki alaşımda altından iz kalmaz.

Ebülfazıl Enverî, böyle bir evde ve bu anlayışta bir babanın eğitimi altında yetişmişti. Rahmetli Nasrullah efendi ,altın'ın bileşimini bulmak için bütün altınlarını

harcamakla birlikte yine oğluna geçinecek bir miras bıraktı. Ne var ki zavallı Enverî, bu küçük servetle birlikte babasının deliliğinden büyük bir kısmına da kalıtçı oldu. Rahmetliden kalan kitaplıkta akılları zıvanalarından çıkararak okuyanları gülünç deliliklere itecek ve ciltler vardı.

(İlm-ül-Kehane), (İlm-ül-Havas) (İlm ür-Rakıy), (İlm-ül-Azaim), (İlm-ül-İstihzar), (İlm-i Davet-ül-Kevakip), (İlm-ül-Galaktıyrat), (İlm-ül-İhfa), (İlm-ül-İhtiyarat), (İlm-ül-Kur'a), (Kitab-ı Tecarüb-ül-Arap), (Müsellesat-ı İbni Mahfuf), (kitab-ı Zenanî), (İlm-üt-Tayretü ve'z-Zecr) v.b. Enverî'nin bilgi ve kültür dolabı yüzyılların tozları altında uyuyan bu kitaplarla dolu idi.

Ebülfazıl Enverî için bu dünyada olup biten her hareketin uğurlu, uğursuz olmak üzere iki anlamı vardır. Rüzgârın uğultusu, ağaçları kımıldatması, bir kuşun ötüşü, kapı gıcırtısı, köpek havlaması ve bütün bu çeşit sesler, kımıldanışlar hayır, ya da şerden haber veren birer faldır. İnsan uğursuzluklardan kaçıp rahat yaşayabilmek için doğa'nın bu uyarmalarını anlayarak her işini ve davranışını uğur çerçevesine uydurmaya çalışmalıdır. Yoksa perişan olur...

Enverî, yatakta gözlerini açmca sabaha özgü duayı okur. Sağ tarafından kalkar. Önce sağ adımını atar... Her eşyanın herhangi bir yere konuluşunda gözetilecek uğurlar, uğursuzluklar vardır. Kulplu, köşeli şeyler hep Kıbleye çevrilecek, maşa hiç bir vakit dikliğine konmayacak; tencereler, leğenler yüz üstü kapatılmayacak; odalarda, mutfakta eşyanın yerleştirilmesi öyle özel bir düzen ve kanuna bağlıdır ki her ne zaman buna aykırı davranılsa evin efendisi, bunu hoş görenin başına kıyımetler koparır... Her işin dakika ve saniyesiyle günü, saatı gözetilir. Kimi kez en gerekli işler —uğurlu saata rastlamamasından dolayı— haftalarca, aylarca ertelenir.

Enverî, sabahleyin merdivenin sağ yanından ve her adımını (İlm-üt-Tayretü ve'z-Zecr)in kurallarına uydurarak iner. Sokak kapısından çıkarken (Taleb-i yümün) (1) duasını okur. Sağına, soluna üfler... İlk bakışta köre, topala, çolağa, sözün kısası sakat bir yaratığa rastlarsa uğursuz sayarak titrer. O gün en ivedi işlerini bırakır...

Enverî, ölmüş babasından birkaç derece daha aptal olduğu için uzun bir sebatla ve kimya ile uğraşmayı gerektiren altın yapma yönüne merak sardırmadı. O tılsımlarla giderilebildiklerini kitaplarda okudu. Muskaların, taşların, toprakların, otların, bütün eşyanın tılsım özelliklerini inceledi. Bütün dertleri, felâketleri, belâları kovup gideren bu hayırlar, uğurlar, mutluluklar getiren tılsımlar buldu. Kolera, veba, kuduz gibi korkunç salgınlarıyle bilim ve fen âlemini sarsan en büyük felâketlerden, bir kâğıt parçasının üzerine (Âşık yolunu şaşırdı) (endişe) (ahtapot) (beşpençe) gibi gülünç şekillerle birkaç kargacık burgacık çizmek ve bu tılsımı üzerinde taşımakla korunmanın elde edileceği inancına kapıldı. Ve bu inancını pek ileri götürdü. Örneğin her işte başarıya ermek, düşmanına üstün gelmek, hırsızların saldırısından korunmak, sokakta kazaya uğramamak, denizde boğulmamak, yangında yanmamak, zehirlere karşı muafiyet kazanmak için üzerinde taşımacak birer tılsım vardı. Bu tılsımları elde ettikten sonra hekime, ilâca, sigortava ve düşünülebilecek tehlikelerin hiç birine karşı tedbir almak gereksiz oluyordu. Çünkü resim çizmek fenninde pek acemi sersem bir kafanın akıl almaz verilerine benzeyen o şekillerdeki doğru, kırık, eğri çizgilerin, noktaların, dairelerin her biri; burçlarla, yıldızlarla uzayın akla sığmaz sırlarıyle ilgilidir.

1) Uğur dileyiş.

Tılsım ve efsun biliminde bu enginleşmesi sırasında, Enverî'nin eline Kostantaniye'deki bütün tılsımlı defineleri haber veren bir kitap geçti. Bu pek önemli eser, eski Rumcadan Arapçaya ve sonra Türkçeye tercüme edilmişti.

Enverî, bu kitabın her sayfasını belleğine yerleştirerek, okuya okuya o zavallıcık yarım aklını da bütün bütün yitirdi.

Keşifleri güç yerlerde gömülü bu hazinelerin meleklerden, cinlerden, şeytanlardan bekçileri vardı.

«Tılsımname» nin ibareleri, gizli işaretler, istiareler ve remizlerle çözümü pek güç bir şifre biçiminde yazılmış olduğundan anlaşılması esinlenmeye ve keramete muhtaç satırlarda zavallı Enverî çok zorluk çekiyor; bir anlam yaraştırıp uygulayıncaya dek beyni ve kanı gövdesinden sızarcasına terliyordu.

Bu kitap, on iki burca uygulanarak on iki bölüm üzerine düzenlenmişti. Kutsal meşalelerinden yararlanmak için derin şeyhlere baş vurdu. Kimileri yine simgelerle cevap verdiler. Ve kimileri kitabın bildirişlerine uyarak iş yapmaktan çekindiklerini bildirdiler. Çünkü kimi tılsımların kavrayışından defineyi kurtarmak için insan kurban etmek gerekiyordu.

En sonunda Enverî, kendi kendine, güçlükleri çözmek için uğraşmaya karar verdi. Birçok «istihare» (1) lere yattı. Yarı düşte, yarı uyanıkken yedinci bölümün bir kısmını —kendi sanısmca— aydınlatmayı başardı.

Hazine Edirnekapısı'yle Topkapı arasında gömülü, fakat anahtarı Binbirdirek'te bulunuyordu.

---

1) Bir inanışa göre, girişilecek bir işin hayırlı olup olmadığını rüyadan anlamak için aptes alıp dua okuyarak uykuya varmaktan ibaret bir usul.

5

EBÜLFAZIL Enverî, inceleme ve araştırmalarını tamamlamak için Binbirdirek'e gidip gelmeye başlar. Sağdan üçüncü sıra sütunun doğu yönündeki bitiminde, kemerin duvarla bitiştiği yerin hizasında güneyden kuzeye doğru, yedi karış saydıktan sonra dikey bir doğrultuda üç adam boyu yükselince duvara gömülü bir haça rast gelinir. İlk bakışta bu haç iyice görünmezse duvarın o noktadaki yüzü keser gibi bir araçla kazınınca her halde meydana çıkar. Haçın kesişme noktası merkez sayılarak yine yedi karış çapında bir daire çizilmiştir. Bu daire içinde Yunan harfleri ve özel işaretlerle definenin anahtarı görülür. Gereğince işlem yapıla... Definenin on dördüncü hicri yüzyılın başlarında bir Müslümanın eline geçeceği muştulanmıştır... deniliyirdu. Ve daha garip açıklamalar vardı:

Bu tılsımın çevresinde daima iki melekle iki şeytan dolaşır ...Şeytanlar meleklerin dalgın bulundukları bir zamanı gözetleyerek tılsıma kavuşmak yolunu elde etmek isterler. Fakat melekler her an uyanıktırlar. Definenin gerçek sahibi olacak Müslümanın ortaya çıkışına dek şeytanlarla çarpışarak hazineyi asıl sahibine teslime yardım edeceklerdir.

Lahur ve Mahur adındaki bu iki melek, âdemoğlu şeklinde ve insanlara özgü bir işle uğraşır görünürler. Şeytanlar Kekre ile Mekre adlarında olup insan, hayvan gibi türlü biçimlere girerler...

Binbirdirek'teki şifre çözülüp, Edirne ve Topkapıları arasındaki yere gidilince işaret olunan yerde uzunluğu bir

arşından aşağı olmayan bir yılan, yeşil, sarı, siyah renkte üç akrep, bir kaplumbağa, bir kurbağa öldürülerek defineyi tutan tılsım bozulacak...

★

Yine bir gün Agop ile Kirkor o büyük Bizans su sarnıcının direkleri arasında kalın kemerlerde yankılar yaparak neşe içinde türkü söyleye söyleye elemgelerini çevirmekte iken yarenliğe giriştiler... Agop:

— Anamız babamız bizi vaktiyle okula verdiler, okumadık. Böyle cahil cühelâ kaldık. Kocakarı sepetime yemek, ekmek kor idi. Moruk da elime gündeliğimi verirdi. Ben sokak kapısından çıkıp köşeyi dönünceye kadar da ensemden bakarlar idi... Ben okuldan önce viraneliğe giderdim. Orada birkaç haylaz ile daha birleşir, çukura fındık atar idik. Ne tatlı oyun idi.

— He Viranedeki çukur oyunları çok tatlı olur idi...

— Ahbar geçmiş zaman... Lafı pek derine götürme... Viraneliği, çukuru geç... Çocukluğumuzu, gizli oyunları aklıma getirme...

— Korkma... Korkma, seni utandıracak laf etmem. Ben sözün söylenir, söylenmez yanlarını bilirim...

— Bu kalın kafam okulda okunan şeylerin hiç birini içine almazdı. Bize ders deyi birtakım martavallar ağnatırlardı...

— He he bilirsin bir gün coğrafi dersinde hoca ne dedi?

— Ben dinlemez idim ki ne dediğini bileyim. O dırlanırken ben sıranın altında sinek avlanır idim.

— Bu dünyaya fen kelâmıncas, kerata-i arz ederler... Koskocaman, yusyuvarlak mefret bir yumurtadır. Topumuz da işte bu yumurtadan doğmuşuzdur.

— Ahbar ağızını topla... Biz çapgın, bıçgın, cenabet şeyler isek de içimizde aziz insanlar da vardır. Hepimizi

bir keratadan doğmuş olmamız lamusa dokanır bir laftır...

— Eh haydi canım, her lafta lamusla ırza parmak atma... Hoca demezden önce topumuzun da yumurtadan çıkmış olduğumuzu bilmiyordum sanırsm?

Kirkor, Ebülfazıl Enverî'nin duvara çizmiş olduğu kargacık, burgacıklara, kaplumbağalara bakarak:

— Agop!...

— Hamme...

— Kaplumbağa da yumurtadan çıkar?...

— Her şey ondan çıkar dedik a...

— Sen kaplumbağanın (istvar)ını bilirsin?

— İşitmemişim...

— Ben büyük anamdan dinledim...

— De ki ben de işiteyim...

— Kaplumbağa evelden insan imiş...

— Laf deyi durmuş karşımda, ne martavallar zırlayorsun ?

— Zo dinle... Hem insan, hem de zanaat sahibisi imiş.

— He söyle köpoğlusu ne iş tutmuş?

— Hamurkâr imiş... Büyük bir günah işlemiş. Asfas hamur teknesini sırtına yükleterek onu kaplumbağaya çevirmiş. Çayıra salıvermiş...

— Ya Rabbim, günahı ne imiş acep? Okkalığa eksik hamur koymuş?

— İşte öyle bir iş etmiş...

— Haksızlık edenleri Asfas böyle birer birer çarpmadıktan sonram bu dünya düzelmez...

—Fakat çok defa olan kıyak haksızlıklara hiç tınmıyor...

— He ama onun sebebi var...

— Nedir ki?

— Cenab-ı Mevlâm bizi Hamit istibradından kurta-

rıp da cümlemize mecnuniyet ihsan buyurduysa altık aranızda kanun koyarak idare olununuz... dedi. Kendi karışmadı.

— O ki karışmadıysa işte böyle olduk.

— Ne olduk ahbar? Belkim bir işiten olur. Hamit gittiyse onun yerine idare-i öfliye (1) geldi.

— He ağnaşılıyor ki bu da pek zorlu bir merettir. Lâkin nerede oturur Daha suratına görmemişim

—Bahtlısın ki görmemişsin... Görenlerin akılları artlarına kaçor...

— Çüş, senin aklın, dediğin yerdedir Söyle, kendi kendine oraya kaçtı yoksam kendi elinle koydun.

— Şimdicik bu lafları bırak... Kaplumbağamıza gelelim.

— He fakat sen lafı uzattın. Kaplumbağa evvelden hamurkâr imiş. Zo neme gerek Sana zanaatını soran vardır Çocuk iken bu masalı koca nenen fikrine koymuş ise sen de hâlâ onu oradan çıkartmamışsın...

O sırada merdivenin üst başından mahzenin loşluğu içine dökülen aydınlığın ortasında bir gölge sallanır. Birkaç saniye sonra Ebülfazıl Enverî uzun sakalı, narin endamıyle boylu boyunca görünür... Adımlarını, biraz hoplar gibi ata ata her basamakta sağına soluna eğilip dinlenerek deve yürüyüşüyle inerken Agop:

— Kirkor... gelor...

— He görmişim tınma...

Güya gelenin hiç farkında değillermiş gibi elemgelerini çevirerek türküye başlarlar:

Biz panayıra gittik
Ah ne iştir ki ettik
Mumu şamdana diktik

1) İdare-i örfiye = Sıkıyönetim.

Zo bayıldık da bittik
Keflenelim gülelim
Bu yaza evlenelim
Gel çıkalım yokuşu
Hıyardan olur turşu
Kuryuk sallayan kuşu
Deniz deryaya karşu
Öt ki keflenelim
Bu yaza evlenelim

Enverî o acayip, garip salıntılı yürüyüşüyle dalgın dalgın Ermenilerin yanından geçerken:

Ayın ü mim ü dal kim çeşm ü dehan ü zülfüdür
Dil havass-ı aşka bu üç harf ile eyler amel

Tılsımlı kemere doğru yürür ...Agop:

— Üstümüze küfür etti. Babamıza söğdü Anamıza hıyızlandı. Ne etti? Ağnadın?

—Ayın, mim, dal okudu...

— Sonram?

— Çeşmeye gitti...

— Daha sonram?

— Harflerin üzerine amel etti...

— Kıyafeti efendiye benzer ama ağzı bozuk terbiyesizin biridir.

Enverî ,işaret parmağıyle birer birer direkleri saymaya başlayarak:

— Büyük araştırıcılara göre tarihlerde yazılı olan sayı iki yüz yirmi dörttür. Fakat gel gelelim ben sayıyorum, sayıyorum iki yüz yirmi yedi zuhur ediyor... Üç fazla... Ben miyim yanılan tarih mi? Çift sayının teke çevrilmesinde daima uğursuzluk vardır...

Kirkor:

— Vay babasının canına be... Bu herifin önüne bir pösteki koysan kıllarını sayacak...

— Ulemalar hep böyledir. Bir incir yerlerse çekirdekleri hesap ederler...

— Zo şu kadar vakıttır ki bunun burasında iplik bükeriz... Hiç bu direkleri saymak, bunlar ile tek mi? Çift mi? Oynamak fikrimize geldi?

—Ben bu herif ile laf edeceğim...

— Zo divanelik bulaşır deyi korkmazsın?

—Bulaşırsa bulaşsın be... Bu karanlıkta oturup iplik kıvırmaktansa Toptası'na gider... divane kardaşlarımızla hep beraber opera bağırırız ...Şimdicik bu kederli dünyanın sefası yalnız tımarhanelerde kaldı...

Agop, Enverî'ye yaklaşarak:

— Efendi Baba...

Enverî, derin bir dikkat, süzgün bir gülümseme, ağır bir söyleyişle:

— Vay evlât...

— Siz bu direklere sayorsunuz?

— Evet ...evet... Lâkin tarihte yazılı olan adet 224 iken ben her sayışta 227 buluyorum... Hesabı düzeltmek için şimdi bu üç fazla direği nereye koyacağız?

Agop'un şaşkınlıktan gözleri büyüyerek:

— Efendim, bırakınız yine yerlerinde dursunlar. Bu koca direkler nereye konur ki?

Ebülfazıl Enverî kabararak:

— Olmaz... Ya tarihi düzeltmeli veya direklerin sayısını indirmeli.

— Efendim vaktında hocam bana tevarih denilen kitaplarda çok yanlışlıklar olduğunu söylemişti. Bu yanlışlıklar kitaptan kitaba geçior imiş... Bundaki direklerin 224 olduğunu yazan tarihçi buraya gelip de direkleri sayarak yazmamış, başka bir tarihte gördüğünü kendi kitabına geçirmiştir...

Kirkor:

— Durunuz ki ben de diyeyim... Bu işe dayir kıyak malumatım vardır? Benim irahmetli büyük babam Pisamatya mektebinde (istorya) hocasıydı. Merhum bu direklerin sayısını tevarihte iki yüz otuz görmüş olduğunu beyan eder idi...

Enverî:

— Hah evlât sahih haber sende... İşte bu doğru... Çünkü rekz-i sütun (1) ve mimarî tenazurda (2) tek adet olmaz...

— Ben mimarı tenavül etmedim (3). Bilmem... Büyük babam yetmiş beşinde geberdi. O yaşa çak kimse onun ağzından bir yalan işitmedi.

—Şimdi bu altı direk buradan nereye kayboldu?

Kirkor:

— Efendi, hırsızlar çoğaldı. Çalmışlardır. Camilerden birer birer halıları, seccadeleri, çinileri aşırıorlar. Böyle giderse bir gün bakacaksınız ki, Ayasofya'nın yerinde temelden başka bir şey görülmeyecek, Rumlar da dertten kurtulacak, siz de...

Enverî ,bir süre sözü keser. Gözlerini baygın baygın loşluklara diker. Bellisiz bir anıyı davet eder gibi alnını okşayarak tılsımlı duvara doğru yürür.

Agop, şaşkın şaşkın arkadaşına bakarak:

— Bu herif zır deli... Yine aklına ne geldi?

— O bizimle laf ederken derinlere bakor.. Gözlerine başka şeyler gözükor...

— Zo bu Binbirdirek'in dibinde şimdicik bizden başka kim var?

---

1) Direk dikmede.

2) Bakışım, simetri.

3) Yemedim.

— Ahbar, ötekiler sana bana görünmezler. Yalnız divanelere işmar ederler...

— Ne ise biz bu herifin kafasına göre gidelim. Bize her ne ki söyler ise (he) diyelim. Belkim beş on kuruş öne bakar...

Enverî, üçüncü sıra sütunun doğu sonundan ve kemerin duvarla birleştiği hizadan, güneyden kuzeye doğru karışlamaya başlar. Sonra ayaklarının ucuyle yükselerek yukarıda bir şeyler görmeye uğraşır... Duvara tırmanmak ister gibi bu hareketleri tekrar edip dururken Agop:

— Bu herif onda ne edor ki?

— Kedi ciğere bakar gibi tavanda bir şeye atılmak isteor...

— Tavanda ne var ki.

— Hiç canım... Belkim birkaç örümcek, börtü böcek...

— Yardıma gitsek hoşlanır acep?

— He bir deneyelim bakalım. Bizi kovacak? Yoksam gittiğimize hoşlanacak?

İki Ermeni delikanlısı tuhaf birer yüz buruşukluğu ve yampiri bir utançla Enverî'ye yaklaşarak sahibine karşı küçük ve kısık sesini çıkaran köpek yaltaklanmasıyle:

— Efendi Baba, hizmetimize kabul ederseniz yardıma geldik...

Enverî, birkaç adım geriler. Loşluk içinde baykuş gözleri gibi parlayan iri yuvarlak gözlüklerinin altından bakarak Arapça birkaç cümlecik dua okuduktan sonra:

— Yardımıma mı geldiniz? Ruhunuzu bana teslim ediniz...

Ermeniler şaşırarak:

— Ruhumuzu sana teslim edelim. Sonram biz geberelim?

— Şeytan mısınız? Melek misiniz? Söyleyiniz.

— Ne şaytanız, ne melâikeyiz...

— Ya nesiniz?

— İki bacaklı, iki kollu, bir kafalı insan oğlu insanız... Görmorsun?

— **Çâkha kez dest-i ışkaş der gariban-ı menest**
Her taraf rahest ger canan su-yi can-ı menest (1).

— Efendi baba, biz böyle Elenika dilden bir şey çakmayız. Bize ya Türkçe ya Ermenice söyle...

Enverî, cebinden bir takvim çıkarır, saatına bakarak:

— Teslis-i Şems be-Zuhal, Tahvil-i Zühre be-Kavs, İstikamet-i Utarit (2)...

Agop:

— Dua dedi... Amin!...

Kirkor:

— Amin, Allahım amin!...

Enverî:

— Susunuz eşref-i saata üç dakika var... Sonra konuşalım.

Kirkor:

— Ne dedi? Ne dedi?

Agop:

— Üç dakkeden Eşref Bey gelecektir. Sonram konuşalım ,dedi...

Ermeniler şaşkın, Enverî boynu bükük dalgın... Üç dakika sustuktan sonra...

---

1) Yakamdaki yırtıklar aşk elindedir.
Eğer sevgili benim canıma yönelirse her taraf yoldur.

2) Astroloji dilinde.
«Güneşin Zühal (Satürn) ile üçlemesi.
«Zühre (Venüs) nin Kavs (Yay) la değişmesi,
«Utarit doğrultusu...» demektir.

Tılsımname'yi okuyarak:

— Kekre ile Mekre bu iki şeytan aleyhilâne mekr (1) ederler. Biz meleğiz derler... Söyleyiniz nesiniz?

Agop:

—Efendi Baba, insan olduğumuza daha inanmadın? Şeytan uzun kuyruklu olur. Bak biz tıpkı sana benzeriz...

— Adınız? Sanınız?

— Agop ile Kirkor...

— Elif, harflerin en ulusudur. Onu ben sana veremem... Elif'i lâm'a tahvil et... Meddi yerine getir... Lâgop olur...

Agop:

— Al lafı otur aşağı... Bu adam yavaş yavaş beni lahna ,kereviz yapacak...

Enverî:

— Şeytan değilsiniz de niçin yerin altında oturuyorsunuz?

Agop:

— Efendim, burası geniş ve serindir. Kirası yoktur. Biz bunda iplik bükeriz... Zanaatımız budur...

Enverî:

— İplik bükmek bahane... Siz burada başka iş için oturuyorsunuz...

Kirkor:

— Yok efendim, biz lamuslu çocuklarız. Fikrimize kötü şeyler getirmeyiniz. Bunda gizli bir işimiz yoktur...

Enverî:

— Siz burada bir şey bekliyorsunuz...

Agop:

---

1) Hile, dek.

—Burası tonoz ile taş direk ve kupkuru topraktır... Bunda beklenecek ne var ki?..

Enverî:

— Tılsım...

Agop güler ve parmağıyle duvarı göstererek:

— Tılsımı işte ondaki yılan ile kaplumbağa bekleyor.

Enverî, birdenbire Agop'un bileklerinden yakalar. Derinden derine bir sorgu ile gözlerinin içine bakarak:

— Heh işte yakaladım... Siz mutlak be-mutlak ya meleksiniz, ya şeytan... Ya idlâle geldiniz? Ya imdada geldiniz...

Kirkor:

— Biz iğlâle gelmedik. İmdada geldik.

Enverî

— İnsan olduğumuza inanmayorsunuz... Bizi şeytan bellemedense melek çağırmanız daha hoş olur.

Enverî

— Meleklerin kuyruk sokumları olmazmış..

Kirkor:

— Bu işten hiç malumatımız yoktur. Şimdiye cek yoklamamışım. Tecrübesine varmamışım.

Enverî, Agop'un gerisine elini saldırarak:

— Müsaade edersen bakayım:

Ermeni genci iki adım geriye sekerek:

— Çek elini ondan be adam, fikri bozuk bir insansın, nesin? Dibime bakıp da melek olduğumu ağnayacaksın? Hiç insanın lamusu deliğine dokamlır? Kuyruğum neremdedir? Şimdiye cek hiç merak edip de aramamıştım..

6

EBÜLFAZIL Enverî zihninden i'lâl ve idgamı (1) yazarak:

— Agop, Lâgop, lâhup ,lâhur...

Agop

— He görorsun? Bir Agop'tan ne kıdar laf çıkardı?

Enverî devamla:

— Hüseynî, Lâhurî:

Tu der sühan südiy ü lezzet ez şeker güm şüd
Tu leb güşudiy ü sirabi ez güher güm şüd (2)

Agop — Amin...

Kirkor — Amin... Amin...

Enverî — Arife tarif istemez. Anladım, siz Lâhur ile Mahur'sunuz...

Agop — Bunlar da kim?

Enverî — Tılsımnamede açıklanan iki melek...

Kirkor — Evet... evet melâikiz... Fakat size öyle demeğe otanoruz... Siz ariflı ve zerafetlisiniz (3); ne olduğumuzu ağnayorsunuz...

Enverî — Lâhur ile Mahur bana yardıma geldiniz...

Agop — He evet...

Enverî — Hoş geldiniz, sefa geldiniz.

---

1) Arap dilbilgisine göre:
Sözcüklerdeki harfleri değiştirmek;
İkiz harfleri birleştirmek.

2) Sen konuşmaya başlayınca şekerin tadı kayboldu,

3) «Kültürlü, ince düşüncelisiniz» demek istiyor.

Kirkor — Hoş bulduk, sefalar bulduk.

Enverî — Ne iş için yardıma geldiğinizi elbette bilirsiniz.

Kirkor, Agop'un kulağına:

— İşi boklatmayalım. Acaba ne desek?

Agop — Tılsımlı işi için geldik...

Enverî — Tılsımname'de her ne yazıyorsa doğruluğuna şehadet eder misiniz?

Kirkor — Şahitlik ederiz, hepsi doğrudur.

Enverî — Melekler, siz göğün kaçıncı katından indiniz ?

Kirkor — Biz göğün en üstünden (paradi) de oturoruz. Gayet havadar. Bütün dünya ayak altında tabak gibi görünor...

Enverî — Şimdi kâfirler göklere ve Tanrı'ya ait sırları keşif için tayyarelerle ta oralara çıkıyorlar.

Agop — He evet, geçenlerde bir İngiliz tayyaresi ta yanıma cak geldi. İçinde iki zabit oturordu. Benden Cennet'in yolunu sordular. Bilirsin söylemek için bizde izin yoktur. Bir tekme vurdıysam denizin dibine cek gittiler...

Enverî — Neuzü billah ...Neuzü billah... Şimdi biz definemize bakalım...

Agop — Bu aradığınız define çok paradır? Tılsım kitabında ne yazıor?

Enverî — Hesapsız... Bir altun buzağı, içi tımtıkız fıstık gibi antika sikkeler, yakut, zümrüt, elmas, firuze dolu...

Agop — Bundan bize de pay var?

Enverî — Ben o kadar dünyalığı ne yapacağım. Bana yardım edin. Yarısı sizin...

Kirkor — Altın buzak... Bunu kime satacağız. Hükümet bizi yakalamaz sonram?

Enverî — Ben kimyagerim... Buzağıyı parçalar, sonra tavaya kor eritirim...

Kirkor — Vay babasının canına be... Bu, çocukluğumda dinlediğim masallar gibi bir şeydir... Ya batarız. Ya çıkarız. Söyle bakalım. Biz sana ne biçim yardım edeceğiz?

Enverî duvarı göstererek:

— İşte şurada, üç adam boyu yüksekte duvara gömülü, mozaik bir haç var. Onun etrafını kazıyacağız. Meydana birtakım yazılar çıkacak. Tılsımın tarifesi orada...

Ermeniler başlarını gösterilen yere dikerek:

— Peki ama oraya nasıl yetişeceğiz?... Bunda merdiven yoktur. Getirirsek şüpheye varırlar. Bunun burası babamızın evi değildir.

Enverî — Siz meleksiniz. Elbette buna bir akıl düşünürsünüz. Göklere inip çıkan mahlûkat bu kadarcık yere yükselemez mi?

Agop — Melâik pasaportumuz üzerimizde yoktur. Şimdiye cek bunda birer insan yaşayoruz. Hem kimsenin gözü önünde uçamayız. Buna izin yoktur. Siz hiç melâik uçarken gördünüz?

Enverî — Hayır...

Kirkor — Biz size insan gibi yardım etmeğe geldik. Siz bizden insanlık kuvvetinin üstüne çıkan hizmetler istemeyiniz...

Enverî — Öyle ise zeki bir insan gibi düşünüp bana söyleyiniz. İstenen noktaya kadar nasıl yükselelim?

Agop — Haçın bulunduğu yer üç adam boyu yüksekliğinde diorsunuz...

Enverî — Evet...

Agop — Birbirimizin üzerine çıksak oraya cak yükselebiliriz acep?

Enverî — Aferin Lâhur, iyi dedin...

Kirkor — Kim kimin üstüne çıkacak?

Enverî — Ben altta ezilirim. Çok ağırlık kaldıramam...

Agop — Öyle ise sen üste çık...

Enverî — Çok yüksekte duramam; başım döner.

Kirkor — Öyle ise ne biçim iş göreceğiz? Baba, ya bize bineceksiniz... Ya biz sana bineceğiz. Bunun başka türlüsü olur.

Agop — Baba, orta kata çıksın, olmaz?

Agop, duvarın istenen hizası önünde durarak Enverî'ye

— Baba, haydi gel omzuma çık...

Enverî — Ben maymun değilim. Omzuna nasıl çıkayım? Sen yere otur. Ben omzuna çıkayım. Sonra kalk...

Agop — Ben deve değilim ki yüklendikten sonram kalkayım...

Kirkor, tuhaf bir külümseyiş ve itaat emreden bir işaretle Agop'a:

— Lahur, sen biraz eğil. Ben Babayı senin üzerine yükleyeyim. Sonram sen belini düzelt... Yavaş yavaş ben ikinizin üstüne çıkayım. Bakalım Babanın dediği yerde istavroz vardır? Yoktur ağnayalım?..

Agop, eğilir. Kirkor epeyce bir uğraşma ile Enverî'yi arkadaşının iki omzu üzerine bastırarak ayakta durdurur... Ve sorar:

— Baba, nasılsın? Kendini iyi kantarla ki, ben de senin üstüne çıkacağım.

Enverî küçük bir dua okuyup bitirdikten sonra hafif yalpa vurarak:

— İnsan insanın üzerine çıkınca ne kadar yükseliyormuş Yükseklik biraz saframa dokımuyor ama zararı yok. Dengemi kaybetmemeye uğraşırım. Mahur, haydi sen de çık...

Mahur adına cevap veren Kirkor bir cambaz çevik-

liğiyle Enverî'nin omuzları üstüne kadar tırmanır. Ayağa kalkar...

Enverî — Mahur, melek olmana rağmen amma da ağır imişsin ha... Omuzlarımı çökerttin...

Kirker — Baba, biri gelip bunda bizi böyle görürse, üst üste neden bindiğimiz için elbette sebep sorar... İşimizi çabuk görelim. Söyle şimdi ne yapacağız?

Enverî — Sağ yandan kemerin duvarla bitiştiği noktadan sola doğru karışla ...Tam yedinci karışta haçı ara...

Ermeni:

— Mek, argu...

diye birkaç kez yediye kadar karışladıktan sonra:

— Baba, bunda dediğin istavroz yoktur...

Enverî, cübbeye benzeyen geniş paltosunun yan cebinden bir çekiç çıkarıp Mahur'a uzatarak:

— Al bununla duvarın o noktasını kazı. Haç mutlaka meydana çıkacaktır. Ben buradan duasını okuyorum.

Mahur, duvarı birkaç dakika çekiçledikten sonra:

—Baba, sen aşağıdan ne kadar ehsunlasan para etmez... Bu duvar taş kesilmiş; buna kurşun güllе bilem işlemez. Bu fındık çekici ile burası kazınır hiç?...

Bu sırada Binbirdirek'in merdiveninden pat pat inen adım sesleri duyulur.

Sekiz - dokuz yaşında çocuğunun elinden tutmuş sakallı bir efendi, direklerin arasından içeri yürür...

Çocuk — Efendi Baba, burası neresi?

Efendi — Eski zamanda su sarnıcı imiş...

Çocuk — Haniya su nerede?

Efendi — Suyu kalmamış oğlum...

Çocuk, direklerin arasından birdenbire duvar kenarındaki insan sütununu görerek:

Enverî — Bunlar kim?

Mahur yavaşça:

— Bunlar parasız seyirci... Buraya girmek için (antre) yoktur. Cahil, ulema, herkes gelirler, bu türlü laf ederler, giderler. Kimi sarnıç der... Kimi hapishane der Kimi yer altı kerhanesi der... Eh burası da hep bu kesim lafları kaldırır sankim ...Birbirini okşamak için karanlık köşelere sinenler de olur. Biz görürüz, lâkin sanki görmemiş gibi yaparız. Çünküm her gördüğümüz ile derde girsek, akşama cak kavga etmeli... Zo bu dünyanın zamparaları, orospularıyle başa çıkılır hiç?

Birdenbire Enverî'nin dizlerine şiddetli bir titreme gelir.

Mahur — Baba, sallanma... Ne oluyorsun? Şimdi yangın yerinde kalmış sakat baca gibi hep yere devrileceğiz...

Enverî eliyle, gelen çocuklu efendiyi göstererek:

— Ah efsun kesildi... Tılsım çılk oldu. Mavi göz... mavi göz... uğursuzdur. İşimizi bozdu...

Enverî yıkılır... Kirkor onun üstüne, Agop en altta debelenir ...Üçün birer külçe halinde toprağa serilirler

Kirkor — Gel de şimdi babasının şarap çanağına etme... Bilmez idim. Mavi göz sahiden uğursuz imiş... Kemiklerim açılır kapanır sandalya gibi birbirinin içine girdi, çıktı. Neremden sakatlandım daha farkında değilim...

Agop — Ben üste geldim. Biraz aşığım oynadı. Fakat yine yerini buldu...

Kirkor — Sen pamuk şilte gibi üzerimize yattın. Altta kalanın canı çıksın, derler Canım çıktı. Babam onu kavice perçinlemiş... Fakat turşuluk toriğe döndüm. Baba, sen nasılsın? Aşığın, küreğin, diz kapağın yerindedir?

Enverî, bir dua mırıldayarak el, baş işaretleriyle cevap verir...

Agop — Okuyor? Yoksam can çekişiyor?

Kirkor — Baba kendine gel... İstavroz üzerine şaka, olmaz. İnsan böyle çarpılır. Belin kıvrık, hâlâm yan yatorsun? Kuyruk sokumun dibine girdi? Ne oldu?

Çocuk, babasının kolundan çekerek:

— Efendi Baba, bak cambazlar düştü...

Kirkor — Haydi işinize... İşte görorsunuz. Sizin uğursuz mavi gözlerinizin derdine uğradık..

Çocuğun babası bir darılma çatkınlığıyle:

— Mavi göz uğursuz mu olurmuş?

Kirkor — Bilirim ben? Baba Efendi böyle dedi ve dediği de doğru çıktı. Sanorsunuz ki sabahleyin sizi keflendirmek için biz burada cambazlık edoruz?

Efendi — Ya ne arıyorsunuz üç adam boyu yükseklikte? Birbirinizin üstüne niçin çıktınız?

Kirkor, Agop'a dönerek:

— Söylesene niçin çıktık birbirimizin üstüne?

Agop — Efendi Baba söyledi. Biz çıktık...

Çocuğun babası:

— Ulan o, meşhur budalalardandır...

Kirkor, Enveri'ye dönerek:

— Bak ne deor? Senin budala olduğunun aslı vardır? Yoktur? Ağnat...

Enverî — Daima humeka urefaya dahleder (1).

Kirkor, çocuğun babasma:

— İşte bak ipince bir laf etti. Hiç budala böyle Elenika laf diyebilir? Sen daha akıllı isen ağna bakalım ne dedi?

Enverî — Mahur, sokak adamlarıyle çene yarıştırma... Biri sana «budala» derse: «Eyvallah» de, geç... Bırak ki o adam kendini senden daha akıllı sanarak övünsün... Mavi gözlülerle konuşmak insanı tehlikeye uğratır.

1) ... ekser anlayışlara, kültürlere sataşır.

Çocuğun babası:

—Üç adam boyundaki tonozu çekiçle neye kazıyordunuz? Ne var orada? Şimdi ben gidip belediyeye haber vereyim de siz kara gözü, mavi gözü görürsünüz...

Kirkor — O kazdığımız yerde bir istavroz vardır... Şimdi burası Türklerin olmuştur. Haçın orada durması günahtır. Baba Efendi söyledi. Onu sökmeye çıktık. (Enverî'nin kulağına eğilerek) Nasıl? Uydurduğum yalanı beğendin? Sakın bu işin dibinde define vardır demeyesin. Sonram hepimizi deliğe korlar...

Çocuğun babası:

—Sen öyle haçlan, putlan babanı kandır... Siz oradan antika, pek değerli bir şey söküyordunuz. Mozaik mi? Çini mi? Altun mu? Kim bilir? Hükümete haber vereceğim...

Efendi, çocuğun kolundan çekerek yürür. Onlar merdiveni çıkarken Agop:

— On paralık bir avanta yüzü görmeden derde girdik. Gerçekten mavi gözlüler belâlı oluyorlarmış...

Enverî — Yalnız mavi gözlü değil... Görmediniz mi? Bebeklerinin ortasında kedi gözü gibi sarı bir (elif) vardı. İşte uğursuzluk onlardadır. Yoksa her mavi gözlü insan uğursuz olmaz...

Kirkor — Elifini okumadım ama görünor ki o herifin suratında bir cenabetlik, bir sakarlık vardır. Efsuncu Baba, altık ben senin her sözüne inanacağım... Dediğin çıkor... Bize bir göze ettise yıldırıma uğramış minare gibi yere düştük...

Agop — Şimdicik boş lafları bırak. Herif arkasında iki belediye çavuşuyle gelirse bizi reis beğin karşısına istintaka çıkarırlar... Bilirsin? Babanın adından, ananınkinden başlar. Öyle ince tertip şeyler sorar ki aklın başka tarafına kaçar. Ham hum edersin. Cevap bulamazsın diyecek... Seni hırsız oğlu hırsız sansınlar... Şurada

ipliğimizi bükerken bak ne dertlere uğradık... Haydi elemgeleri, iplikleri toplayıp buradan sıvışalım... Birkaç ay da bu semtin civarından geçmeyelim.

Enverî — Beni burada bırakıp bir yere gidemezsiniz. Bir adım atacak halde değilim...

Kirkor — Ah ah bu da kıyak laf ...Ne isteyorsun Baba— Seni sırtımıza bindirip gidelim? Bak bize ne büyük zarar ettin. İşimizden olduk. Bir daha da bu taraflara gelemeyeceğiz?... İşte bu işten beş on para alıyorduk.

Enverî, Kirkor'un arkasını okşayarak:

— Mahur, sen kederlenme. Cenabı Hak sizi bana gönderdi. Rızkınızı da üzerime farz etti. Ben sizin kazancınızı iki katlı öderim.

Agop — Baba, paran vardır? Yoksam defineyi çıkardıktan sonram uçlanacaksın?

Enverî, cebinden şişkin bir cüzdan çıkarıp göstererek

— Saye-i Resul-i Kibriyada (1), ceplerim, çekmecelerim doludur.

İki ermeni birbirini dürterler. Her ikisi de büyük bir hırsla gözlerini cüzdana dikerek:

— Şaka değil be... Onda birkaç yüz lira var

Sonra Enverî'ye:

— Baba Efendi, kabul edersen biz senin hizmetinde kalırız...

Enverî — Keyfiyet benim kabulümde, sizin rızanızda değildir... Alın yazısı kendi kendine olur...

Kirkor — Sırtımıza bineceksin? Ne yapacaksın? O herifler gelmeden haydi bundan gidelim...

Enverî — Merak etmeyiniz. Gelseler de önemi yok

---

1) Ulu Peygamberin sayesinde.

Ben bir efsun okurum. O herif merdivenden inerken düşer, bacağı kırılır...

Agop — Efsunu şimdiden oku da bacağı kırılmadansa buraya gelmesinler daha iyi olur...

Enverî sinirlenerek:

— Lâhur ,alın yazısını bozmak kimsenin haddi değildir... Onun için gelsinler, gitsinler, olsun olmasın, deme... Kime emrediyorsun? Amir-i hâdisat (1) nasıl isterse öyle olur...

Agop — Bu dediğin lafların çoğunu ağnamamışım... Lâkin gelsin, gitsin, olsun, olmasın, demeyeyim de ya ne diyeyim?

Enverî — Belki gelir, belki gider, belki olur, belki olmaz, de...

Kirkor — Efsuncu Baba, peki söylediğin gibi diyelim. Lâkin burada, çok durmayalım. Belkim o mavi gözlü herîf yanında iki komisyon çavuşuyle birlikte şimdi gelir... Belkim senin okuduğun efsun tutmaz. Herifin bacağı kırılmaz... Belkim bizi reisin karşısına götürürler... Belkim...

Enverî — Yetişir... Haydi biriniz beni sırtına alsın, öteki gitsin bir kira arabası çağırsın... Semte doğru çekelim...

Agop — Haydi Kirkor, al Baba'yı sırtına. Ben gideyim araba çağırayım...

Kirkor — Baba'yı sen alsan da arabaya ben gitsem olmaz?..

Agop — Sen alsan daha lâyıklı bir iş olur.

Kirkor — Ben şimdiye cek sırtıma insan bindirmemişim...

Agop — Ben bindirmişim dersin. Beni kira beygirî sanorsun?

---

1) Olayların buyurganı, ömürl, yani Tanrı.

Kirkor — Bu iş senin benim dememizle olmaz. Baba'ya soralım... Hangimize isterse ona binsin... Baba, hangimize binmek istersin?

Enverî — O benim isteğimle olmaz. Kısmet üzerine nize ise ona binerim...

Agop — Kirkor, haydi ver sırtına. İster isen üzerine bir de semer koyayım...

Kirkor — Semeri babana koy ahbar... Mavi gözlü herifin belâsından korkmaya idim, ben Baba Efendi'yi sana bindirirdim, ama çabuk ol, bundan kaçmak lâzımdır.

Kirkor, Enveri'nin önünde eğilerek:

— Baba, kısmet bana imiş, haydi bin bakalım

Enverî, cebinden takvimle saatı çıkarıp bakarak:

— Sekiz dakika bekle ...Hayvana binmek uğursuz...

—Ben hayvanım ki bu lafı edorsun?

— Güneş, Cedi burcuna, yani keçi oğlağına biniyor!...

Kirkor şaşkınlıkla:

— Güneş, keçi yavrusuna binor?

— Evet... O binsin... Ben sana bineceğim...

Agop — Ben gidorum, bir araba çağırayım...

Kirkor'un kulağma:

— Güneş, keçi yavrusuna binor. Baba da sana binecek. Fakat dikkatinde ol, boğazını sıkmasın. Bu herif sandiğimizden daha çok divanedir.

7

HAYVANLARIN alınlarının üçgenleri, kuyrukları, yeleleri yoklanıp uğursuzluktan arı oldukları belirdikten ve araba önünde yine beş on dakika eşref-i saat beklendikten sonra binerler...

Hobyar'daki evin önünde dururlar... Çat çat kapı. Yine Ermeni'nin biri Baba'yı yüklenir. İçeri girerler. Taşlıktan birkaç kadın sesi birden kopar:

— A a a Efendi'yi arkada getiriyorlar A zavallı adam, ne oldun? Her adımda eşref-i saat beklerken yine bir uğursuzluğa mı uğradın?.. Lahur, Mahur, Efendi'yi odasına çıkarınız.

Agop, büyük bir şaşma ile Kirkor'un kulağına:

— Zo şaşırdım. Bu karı adımızı nereden bilor?

Kadın — Ben sizin adınızı bilirim... Siz buraya gelmezden önce Efendi, sizi fal kitabında buldu. Akşama birlikte eve getireceğini söyledi. Biriniz Lâhur'sunuz, biriniz Mahur... İnsan şekline girmiş melekler... Evimize uğurlar ,iyilikler getirdiniz...

Kirkor, yavaşça Agop'a:

— Ya bunların evcek topu da divanedir, veyahut kim biz delirdik ...Bu Baba tekin bir adam değildir. Bize melâik diorlar İçime şüphe gelor ki acaba öyleyiz deyi?... Hiç haberimiz yok iken biz fal kitabına nereden girmişi? Ne köpoğlu iştir? Dur bakalım sonu ne çıkacak?...

Baba'yı odasında bir sedirin üzerine uzatırlar... Kısa boyiu, üzüm gözlü, yuvarlak, kanı sıcak otuz beşlik bir hanım başörtüsüyle dolaşır...

Hanım — Lâhur, Mahur karnınız aç mı? Söyleyiniz... Sıkılmayınız. Burası yabancı yer değildir

Mahur — Hanımefendi, açlıktan bağırsaklarımız mani bağırıyor. Efendi Baba'yı Binbirdirek'in ta dibinden ta dünya yüzüne kadar sırtımda çıkardım. Hayvana binerken bu dua okunurmuş... İşte onu okudu. Sırtıma çıktı...

Hanım — Altın buzağı definesi ne oldu?

Lahur — İstavrozu bulmak için birbirimizin üzerine çıktık. Çocuğuyle birlikte mavi gözlü bir herif geldi.

Hanım — Gözbebeğinin ortasında kedi gözü gibi sarı elif vardı...

Mahur — Hanımefendi, sen de bizimle beraber idin? Ne bilorsun?

— Hanım — Ben bilirim. Artık o altın buzağı definesi cılk oldu... Şimdi başkasına bakalım. Siz artık Efendi'nin yanına kapılandınız. Burada karnınız doyar, cepleriniz para dolar. Daima Efendi ile birlikte bulunur, ne derse onu yaparsınız... Bu adam büyük bir efsuncudur. En sonunda yerden büyük bir define çıkaracağına iyice inanınız. Onun yanında siz de ihya olursunuz...

Mahur — Büyük anam üryasında görmüş idi. Benim pek zengin bir adam olacağımı söyledi... İplik bükmekten ekmeğimizi pek çıkaramoruz... İşte bize de böyle bir yağlı kapı lâzımdır...

Ermeni delikanlıları Efsuncu'ya kapılandılar Karınları pek güzel doyuyordu. Cepleri, söylendiği gibi pek para ile dolmuyordu ama büsbütün harçlıksız da kalmıyorlardı. Lâkin evin içinde bazı sırların döndüğünü Ermeniler sezinlediler.

Zeynep Hanım, Enveri'nin ikinci karısı Birincinin ölümünde bir kız kalmış: Mevlüde şimdi on dokuz, yirmisine basmış... Üvey ana, üvey kız aralarından su sızmaz bir sevgi ile bağlaşmışlar. Şeytan kulağına kurşun, pek iyi geçiniyorlar

Efsuncu Baba, bir budala, bir meczup, pek deri

den kafalı bir yaratık olabilir. Fakat Zeynep'le Mevlüde, Şeytana benziyorlardı. Bu delinin inandığı olmaz şeylere onların da gerçekten inanmaları akıldan geçemezdi. Lâkin neden inanır görünerek adamcağızı bütün o deliliklerinde kışkırtmaya yüreklendirmeye uğraşıyorlardı?

Ermeni delikanlılarının zihinleri bu yönden gıcıklanmaya başladı.

Bir gün Mahur, arkadaşına:

— Bizi buraya gökten inme birer melâik deyi kabul etiler

— He

— O karılar bilmezler mi ki biz melâik olmaktan çok uzak, çapkın, cenabet, günahkâr haytalarımız...

— Neme gerek. Melâik deyi bizi bunda ikrama koyuldularsa, hayır, biz şeytanız diyecek değiliz a... Hiç ağır bir iş yoktur... Yer, içer bunda otururuz...

— Fakat bu evde bir esrar dönor... Define mefine der iken bu işin dibinden bir gün bir kıyamet patlayacak. İnanırsın ki bu herif en sonunda yerden bir define çıkarsın.

— Kim bilir? Ne yok diyebilirim, ne he diyebilirim. Bakalım kısmetimize ne çıkacak?

Lahur ile Mahur'a evin selâmlığında bir oda vermişlerdi. Orada yatıp kalkıyorlardı.

Enverî, kitaplığında geceliyor, hangi saatlarda uyuduğunu kimse bilmiyor. Kimi akşamlar zangoç gibi sabahlara dek sofalarda dolaşıyor. Karısının, kızının vakitli vakitsiz oda kapılarını vurarak onlardan yerli yersiz şeyler soruyordu...

Bir gece Efsuncu, fare kaçırmış kedi gibi evin sofalarında koşup merdivenlerden inip çıktıktan sonra, bitik bir halde Lahur ile Mahur'un kapısını vurdu. Delikanlılar gözlerini uğuşturarak derin uykudan kalktılar.

Ermeni'leri kollarından dışarı çekerek:

— Lahur, Mahur bana yardıma geliniz...

— Ne var ki?

— Hayalât kaçırdım...

— Nereye kaçırdın? Doonuna kaçırdın?

— Ben bazı mesele sormak için hayalât davet ederim... Bilirsiniz ya hayalât cism-i latif olur... Onlar rüzgâr gibi yürürler. Bu âdeta pat pat koştu. Kaçarken merdivende aşağı sendeledi... Küt düştü. Yine kendini toparladı. Arkasından koştum. Bir gölge alt kat penceresinden bahçeye atladı.

— Hırsız olmasın?

— Hayır, evin her yanı efsunlu, tılsımlıdır. Buraya hırsız giremez... Bazı insanlar (ilm-ül-ihfa) ile cismaniyetten ruhaniyete intikal ederler... Gözlere görünmez olurlar. Onlar seni görürler, sen onları göremezsin.. Bu ilmin sırrına ben de vâkıfım... İstesem şimdi gözlerinizin önünden kaybolurum. Beni göremezsiniz. Fakat ben sizi görür, işitirim. Kimi geceler haberiniz yokken odanıza girerim. Bütün söylediklerinizi dinlerim. Siz kendinizi yalnız sanırsınız. Hiç bir şeyden haberiniz olmaz...

Kirkor, büyük bir telâş ve ürkmüş gözlerle:

— İhtiyar, hep bu lâfları sahi söyleyorsun? Bizim odamıza gece geldin? Ne edip ne konuşor isek görüp dinledin.

— Dinlemedim, çünkü siz melekten gövdeleşmiş ruhlarsınız. Sizde kötülük, çirkinlik bulunmaz. Şimdi siz beni dinleyiniz. (İlm-ül-ihfa) da bir dua vardır. Onun bir noktasını yanlış okuyan ruhaniyette iken vakitsiz gövdeleşiverir... Sanırım ki bu kaçırdığım hayal o çeşittendir. Bana ruh olarak kavuştu. Konuşurken elinde olmadan gövdeleşti. Sonra kendini bildirmemek için önümden kaçtı. Aman arayalım. Şimdi bahçede olsa gerek. Bahçe efsunludur bir yere kaçamaz.

Mahur — Efendi Baba, gövdeden ruha girmek, ru

tan bir daha kalıba oturmak, göze görünmemek, şeytan olmak, insan olmak böyle laflardan biz hiç ağnamayız... İnsan dayıma göze görünür... Geberirse gömülür... Bir de ruh vardır deolarsa insan mefat olunca bu da mezarda oturur? Nereye gider? Bilmeyoruz. Fakat lafı uzatmayalım. Bahçede tutulacak bir adam varsa haydi yakalayalım...

Bir el feneriyle üçü bahçeye çıkarlar. Köşeyi, bucağı, ahırı, kümesi, ağaçların altını üstünü hep ararlar. Bir şey bulamazlar...

En sonra bahçeden sokağa açılan üç kapının yoklanması sırasında bunlardan birinin sürgüsü ve kol demiri açılmış olduğunu görürler... O aralık evin pencerelerinden de bir mırıltı duyarlar...

Ermeni'ler, kapıyı göstererek:

— Baba, işte ispatı üzerinde, senin ruh dediğin meret bu kapıdan çıkmış gitmiş... Besbelli buraya efsunlamayı unutmuş olmalısın...

Enverî, cebinden bir tebeşir çıkarır. Kapının üzerinde bir remil atar... Düşünür. Söylenir.

Lahur — He Baba, o yaptığın saka tebeşiri hesabında ne deor?

Baba — Hayal-i mütecessidin (1) buradan çıktığında şek (2) vardır...

Mahur — Eşek vardır, katır vardır, bize inan ol ki o köpoğlu hayalât bundan çıkmıştır

Eve girerler. Enverî hareme çekilir. İki Ermeni odalarında:

— Ey Mahhur, bu işe ne dersin?

— Ben çoktan çocuğun adını koydum.

— Ne koydun?

---

1) Cisimleşmiş hayalin.

2) Şüphe.

— Bu eve giren ne hayalâttır? Ne ruhtur? Ne de hırsız...

Bir idare lambasının isli, kasvetli kör aydınlığına gömülü odanın bir köşesinden Efsuncu Baba'nın sesi:

— Ruh değil, hayal değil de ya nedir?

Lahur, nefesini yutamaz bir çarpıntı ile:

— Oh mega, Baba, sen bundasın?

Köşeden bir perde kımıldadı. Efsuncu koca sakalıyle ortaya çıkarak:

— Buradayım... Ben gelip sizi dinlerim. Dememiş miydim? (İlm-ül-ihfa) ile gözlerden sırroldum. İşte şimdi görünüyorum...

Mahur şaşkınlıklar içinde titreyerek:

— Ah Baba, sen erenlerin ereni imişsin biz ağnayamadık âf et...

— Bu eve gelen hayalât değil de ya nedir?

Lahur, köpekçe bir yaltaklanma ile:

— İşte ben de ona düşünüordum...

— Ne olabilir?

— Baba Efendimiz, elbette siz benden iyi bilirsiniz. Ne haddimize ki biz bu işi kefşe oturalım...

— Her sınıf mahlûkat (1) birbirine düşmandır. Ben gövdeden uzaklaştığım vakit benim onların içinde düşmanlarım vardır... Fesat karıştırmaya evime geliyorlar...

Ermeni'lerin ikisi birden:

— He evet... evet, hiç şüphesiz ki dediğiniz gibi olacak.

— Kalbinizi (Amentü) den ayırmayınız...

— Baş üstüne... Hiç meraka kalmayınız...

— Geceniz hayırlar olsun...

Efsuncu Baba, ağır ağır yürüdü' Oda kapısından çıktı...

---

1) Yaratıklar.

Ermeni'ler, bilinmez bir kuvvet karşısında sinmiş suçlu iki çocuk gibi garip yüz buruşturmalarıyle afal afal birbirine bakakaldılar.

Agop, en alçak sesiyle:

— Zo bu ne iştir?

— Küçük dilimi yuttum...

— Ben büyüğünü dolma gibi ısırdım...

— Bu herif istediği vakit insan olor... İstediğinde irüzgâr olor...

— Sus ol... Belkim yine bunda yanımızdadır. Bizi dinleyor...

— Keramet keramet derler idi de boş laf deyi ben inanmaz idim...

— Ey şimdi inandın?

— Zo sen inanmadın?

— Fikrim dibime kaçtı...

— Görmorsun? İşte herif evliyadır...

— Evliya ola idi bizi melâik sanır idi hiç?

Bir süre derin derin düşünürler... Yükün içini, perde aralarını, kapı arkasını, odanın her tarafını gözden geçirirler... Bir şey anlayamazlar...

Agop — Kirkor, bu işin içinde bir orostopoğluluk vardır.

Kirkor, şaşkın şaşkın dört yanına bakarak:

— Zo Baba'nın evliya olduğuna inanmayorsun?

— Kaç defa söyleyeyim? Zo eğer kim evliya olaydı inanır idi ki biz melâikiz?

— Bizi bu evin karıları da öyle sanorlar... Onlar da budaladırlar dersin?

— Sanmorlar, öyle sanor görünorlar...

— Ne içün?

— Ne içün? Bilirim ben.

— Bu işin kokusu sonram dert yapacak. Melâi

deyi bize bir kazık atacaklar ucu burnumuzdan çıkacak...

Yine düşünürler. Agop, ilk şaşkınlığından ayılmaya uğraşarak:

— Çocuk olma Kirkor, etten kemikten çatılmış bir insan, püfff deyi göz önünden kaybolur hiç?

— Nasıl kaybolduğunu deminden görmedin?

— Gördüm, fakat budala sandığımız adam bize menşur bir hokkabazlık oynadı...

— Nasıl?

— Sanorum ki, biz odaya girmezden önce o, girip perde arkasına saklanmıştı. Çünkü Hacivat gibi perdeden çıktı.

— Böyledir demeye cesaret edorsun?

Agop gidip oda kapısını sürmeleyerek:

— Edorum... Evliya ise bir daha çıksın göreyim...

Yük kapısı tarafından ufak bir gıcırtı olur. İkisi de yürek çarpıntısıyle susarlar. Gözleri büyüyerek, göğüsleri ine çıka beklerler. Gıcırtı kesilir. Hiç bir ses duyulmaz. Hiç bir hareket görülmez. Ne var ki gecenin anlaşılmaz bir korku veren karanlık sessizliği yine şüphelerini gıcıklar...

Agop, titrek bir sesle:

— Kirkor, o, yine bundadır. Bize dinleyor Bakalım kendisinin üzerine fena bir laf edeceğiz? Etmeyeceğiz? Ona bekleyor...

Uzun süre gecenin sessizliğini dinlerler. Baba'nın ruhu gövdeleşmez. Efsuncu ortaya çıkmaz. Fakat O'nun bu kerametini tasdik edip etmemekle tereddüt içinde kalırlar. Belki işitir korkusuyle acı, alaycı bir söz söylemekten çekinerek şüpheler içinde döşeklerine uzanırlar

٤

ERTESİ sabah bu iki ermeni delikanlısı arasında, Efsuncu Baba —evliyadır. Değildir— biçiminde bir çekişmedir başlar... Gerçeğin kesinlikle belirmesi için yeni bir keramet olayının beklenmesini uygun görürler...

O geceden sonra Efsuncu Baba, birkaç gün hiç ortalarda görünmez. Ermeni'lere yemek, tütün parası, beş on kuruş harçlık verirler. Buna karşılık da onlardan hiç bir hizmet istemezler...

Oturmaktan canları sıkılan Lahur ile Mahur bir gün haremden:

— Efendi Baba nerededir?

Diye sormaya cesaret ederler ve:

— İtikâfa (1) girdi...

Cevabını alırlar. Bu kelime onlara bilmeceye benzer bir sözden başka bir anlam vermez...

Büyük bir merakla birbirinden sorarlar:

— Zo (itikâf) neresidir acep?

— Hamamdır? Kilerdir? Yoksam bir ayıplık yerdir? Ne bilirim ben... Şimdiye cek hiç duymadığım bir laftır...

Sokağa çıkmak için Hanım'dan izin isterler. Bu izin,

---

1) İtikâf: Dünya işlerinden elini eteğini çekip ibadet için bir köşeye çekilme.

akşama her halde yine oraya dönmek koşuluyle esirgenmez...

Çıkıp gezerler. Akşamları yine gelirler... O aralık Ebulfazıl Enverî ailesi önemli bir sorundan dolayı büyük bir üzüntü geçiriyordu.

Mevlûde'yi, Nurullah Hasip adında bir genç, taşkın bir ateşle seviyor; kız da aynı taşkın sevgiyi gösteriyor, fakat Efsuncu Baba, bu evlenmeye razı olmuyordu. Çünkü ilk olarak istiharesi uygun görülmemiş, ikincisi Baba'nın «şahısname» dediği kitabın tanımlarına göre Nurullah Hasip'in yüzü, gövde biçimleri hiç bir uğur anlatmıyormuş. Üçüncüsü evlenme isteği felekiyatın aşırılıkla uğursuz zamanına rastlarken oluvermiş imiş...

Nurullah Hasip, serbest kafalı, açık düşünceli bir zaman genci olduğundan bu boş, bu gülünç özürler karşısında yılmıyordu. Efsuncu'nun taassubunu kırmak, ya da onu aldatarak isteğine ermek için her türlü uğraşmaya karar vermişti.

Dört beş gün sonra Efsuncu Baba, elinde yeni bir tılsımname ile itikâftan çıkar. Bu kutlu kitap ne Bizans devrinden söz açıyor, ne de okuyucu Hint'e, Çin'e gönderiyor. Define, tılsım hep Istanbul'da... Enverî'nin dedesinden kalma, sayfalarım güveler yemiş kitaplara göre; bundaki bilgiler hemen dumanı üstünde denecek kadar taze... Hemen hemen yirmi otuz yıllık bir şey... Çıkacak define ne altın buzağı, ne de ortaçağ sikkeleri... Sultan Hamit'in padişahlığının ile günlerinde değgin bizim sarı liralarımız...

Fakat şaşılacak şey! Nasıl olurmuş da Enverî, böyle değerli bir eserin kitaplığındaki bir el, o günlerde bu kutlu tılsımnameyi getirmiş, Baba'nm el uzatacağı bir rafa

koymuş... Şüphe yok bunda olağanüstü bir işaret, bir keramet var.

Kitap, Nesih kırması bir yazı ile ve parlak kırmızı ile yazılmış. Sayfalar çok değil, anlatış sade... Yalnız şaşılacak, yön, bunda da Lahur ile Mahur adlı iki melekten söz edilmesidir. Okunacak tanımlara iyice uyulursa, fennin ve insan aklının kabul etmeyeceği birtakım olağanüstü şeylerin gösterileceği vaat olunuyor...

Bu tılsımname küçük bir roman sanki:

İşte içindekilerin özeti şu:

«Abdullah Kanunî adında Şamlı bir tüccar Istanbul'a geliyor. Birkaç önemli ticaret evi açıyor. İşleri o denli yolunda gidiyor ki büyük bir servet yapıyor. Gerçekten Karun'a dönüyor. Istanbul'da kendi yaşına uygun düşmeyen bir kadın seviyor. Dostlarının sert eleştirmelerine karşılık onunla evleniyor.

«Abdullah Karunî'nin ölmüş ilk karısından bir de yetişkin oğlu var. Mehmet Karunî pek yakışıklı, dört kaşlı bir genç... Üvey ana ile oğul arasında olagelen geçimsizliklerin tersine bu ikisi pek iyi kaynaşıyorlar. Biribirlerinin sözünden çıkmıyorlar, sevişiyorlar... Bu aşırı sevgi babanın biraz yüreğini bulandırıyor. Fırsat düşürüp düşürüp gözetlemeye başlıyor. Günün birinde ikisini çirkin bir kucaklaşma halinde yakalıyor... Ne var ki, bu baskının dosta, düşmana karşı yayılmasından çekindiği için, bu rezilliği yutmak zorunda kalıyor... Fakat bu acıya uzun süre dayanamıyor, hastalanıyor. Ali Hacip adında çok güvenilir uşağını döşeğinin başına çağırıyor. Onu İbn-ül-Mahsur adında «huddam» lı bir Mağribî'yi bulmaya gönderiyor. Hacip, hastadan aldığı buyruk gereğince giderek birkaç hafta sonra huddamlıyı döşeğin önüne getiriyor...

---

1) Cinci hocaların güya kendilerine hizmet ettirdikleri cinler.

Abdullah Karunî, İbn-ül-Mahsur'a diyor ki:

— Bütün varımı yoğumu paraya çevirerek tılsımlayıp gömeceksin... Eşimle oğluma bir şeycik bırakmayacaksın.

Derviş soruyor:

— Bu paralar sonsuzluğa değgin gömülü kalacak?

— Hayır, yirmi beş, otuz yıl sonra bir hayır sahibinin eline geçmek üzere tılsımlayacaksın...

Mağribî, hastanın isteğini yerine getirir... Tılsımname yedi kat muşambaya sarılmış bir kitap biçiminde Hacip'e teslim olunur... İbn-ül-Mahşur, güvenilen hizmetçiye şu talimatı verir:

— Ölümün yaklaştığını sezdiğin vakit sen de bu kitabı bir anlayışlı kişiye bırakarak ona bu talimatı vereceksin... Yani o da bunu ölümünden önce, inanılır bir başka kimseye teslim edecek... Ve hiç birimiz tılsımı bozarak defineyi çıkarmaya kalkışmayacaksınız... Kitabı yalnız emanet olarak saklayacaksınız... Bir gün kitap, onu taşıyan kimsenin üzerinden kendi kendine kaybolacak... Ve gidip defineyi çıkarmaya hak kazanmış kimsenin kitaplığına girecek...

Hasta ölür. Derviş seyahate çıkar. Hacip, muşambalara sarılı tılsımnameyi hamaylı gibi boynuna asar...

Ölü Abdullah Harunî'nin eşiyle oğlu bu işe büyük bir hile sezerek, Hacip'i yakalarlar. Davalara kalkarlar. Mahkeme mahkeme süründürürler. Lâkin bu sırrın içyüzüne ermeği başaramayınca çirkin bir cinayet iftirasıyle efendisine içten bağlı hizmetkârı yedi yıl hapse mahkûm ettirirler...

İnançlarına bağlı Hacip, başına gelen bu felâketi oluruna bırakır. Kimse ile görüşmez. Hamaylı boynundan ayırmaz. Beş vakit namazına beş daha katar. Kendisinin

önemli bir buyruğu yerine getirmekle görevli olduğunu duyar. Gece düşlerinde kendisine bazı sırlar açılmış olur...

Hapsedildiğinin üçüncü yılında hastalanır... Boynundaki hamaylı hapis arkadaşlarından hangisine teslim edeceğini bilemez, şaşırır. En sonunda istihareye yatar. Düşünde ak sakallı bir pir görünür. Kendisine şu öğütte bulunur:

— Üç gün içinde hapishaneye hafif hüküm giymiş Beşir Amberî adında bir hükümlü gelecektir. Hamaylı ona teslim et...

Gerçekten, düşte söylenen şey üç gün sonra oluverir. Hacip, Tılsımnameyi Beşir Amberi'ye teslim eder. Kendi de Tanrısına kavuşur...

★

Bu açıklama, Tılsımnamenin altına yazılmış. Kimin eliyle. Belli değil... Ve bu kitap, nasıl Ebülfazıl Enveri'nin kitaplığında ortaya çıkıyor? Burası da karanlık... Fakat Efsuncu Baba. Derviş Mağribî İbn-ül- Mahşur'un defineyi elde etmeye öngördüğü kimsenin işte kendisi olduğunu ve bunun için kitabın «manevî» bir el ile getirilip kitaplığına bırakıldığını ileri sürüyor.

Asıl Tılsımname metni şudur:

«Ve dahi malum ola ki Arabî aylardan birinin cumartesiye rastlamayan yedinci gecesinde, insan suretinde görünen Lahur ile Mahur adlı melekler refakatiyle müttaki, musalli bir zat yola revan olalar Beraberlerine on kulaç uzunluğunda kalın, kavi bir urgan, bir küçük

1) Din törenlerinde kıymık kıymık yakıldıkça güzel koku veren bir ağaç.

2) Havayı güzel kokutmak için ateşe atılan nesneler.

3) Gül suyu kabı.

fener, bir buhurdan, bolca ödağacı[1], kurs[2] ve bir dolu gülabdan[3] alalar.

Yolda rastlayacakları tanıdıkla selâm ve kelâm etmeksizin Topkapı'dan sur dışına çıkalar ... Gidiş yönlerini Takyeci mahallesine çevirip (Tekke) civarına yaklaştıklarında kalın bir yağlık ile kendi gözlerini sıkıca bağlayıp biribirinin ellerinden tutarak bekleyeler...

Tanrı adamı bir zat gelüp en öndekinin elinden tutarak bu üç gözü bağluyu yarım saat süren bir makama dek yedecek ve orada «azat» kelimesini söyleyerek çekilüp gidecek... Yedekte gidildiği sırada sakın yağlığı sıyırup yeden zatı görmek merakına kalkışmaya. Zira (Neuzü billah) kalkışanın hemen gözlerinin kör olacağı muhakkaktır.

Bu üç kişi ol makamda fenerlerin yakup batıya yönelerek yürüyeler. Üç ihtiyar incir ağacı göreler. Bu ağaçların arasında bir tahta sanduk vardır. Kapağın açup içinde hapis bulunan üç kaplumbağayı dışarıya salıverüp azat edeler. Biraz daha yürüdükten sonra bir dut ağacına rast gelürler. Bu ağacın altında uzun bir yılan yatur. Yılan ölüdür, korkmayalar. Bu yılan ölüsün yedi pare eyleyüp beraber alalar.

Bu kez şimal yönüne yürüyeler. Yedi bin adım yol aldıktan sonra geniş çevrimli ve derin bir kuyuya rast geleler. Ve ol makamda fenerlerin söndürüp kuyunun ağzında iş bu duayı okuyalar:

Eyyüha'r-ravdu a'tini tarika nene üridü'l-münure beyn-el- esedi v'n-nemri ve ene eyyetühe'l-hayvanat-il-mübareke sadikan lekün. Felâ takatta'neni ireben ireba ve beyyin lî keyfe ezhebü ilâ köşk-iz-zehebi feinneni se-

ehizü't-talseme min eğak-il-hamamat-il-biyd-ül-lâti fi kafes-il-elmas (1).

Ve sonra urganın bir ucunu Mahur'un beline sıkıca bağlayup öbür ucunu oradaki incir ağacına sararak ve yavaş yavaş dua-yı şerifi okuyarak anı kuyunun dibine indireler ve üzerine yedi parça yılanı birer birer atalar.

Kuyunun ağzında buhurdanda ödağacı ve kurslar yakalar ve durmadan içeriye gülâbdan güzel kokular serpeler...

Mahur, dilinden dua-yı şerifi hiç bırakmaya. Orada en büyük dünya makamına ere... Şöyle ki:

Kendisini aydın, güneşli, ferah, sonsuz bir çayırlıkta bulacak ve ileruye bakınca pek heybetli bir arslan ile bir kaplan görecektir. Korkmasun duayı okuyarak bu iki mübarek hayvanın ortasından geçsin...

Arslan ile kaplan, Mahur'a bir yön işaret edeceklerdir. Ol yöne yürüsün yürüsün önüne bir altun köşk çıkar. Köşkün açılmış zümrüt kapısının iki kanadı yanında iki eşsiz güzel durur. Anlara selâm verüp yürüye. Bu altun köşkün pek süslü murassa damlarında asılı elmas kafesin içinde beyaz güvercinler vardır. Tılsımname onların boyunlarında asılıdır... Duayı okuyarak tılsımları alup geriye döne. Definenin nasıl bulunup çıkarılacağı bu Tılsımnamede açıklanmıştır.

---

1) Bu uydurma duanın anlamı, aşağı yukarı, şöyledir: «Ey güzel çayırlık, bana yol ver. Arslan'la kaplanın arasından geçmek istiyorum. Ve ey mübarek hayvanlar, ben sizin dostunuzum. Beni parçalamayınız ve Altın Köşk'e nasıl gideceğimi gösteriniz. Çünkü ben Elmas Kafesteki beyaz güvercinlerin boyunlarında asılı olan tılsımı alacağım.»

İşbu talimat gereğince iş yapıla. Asla gönüle şek ve şüphe getürülmeye...»

Ebülfazıl Enverî, Binbir Gece Masallarını hayallerde sönük bırakan bu satırları okuyunca kalbine hiç şek ve şüphe getirmedi. Olağanüstü önemi dolayısıyle meseleyi elden geldiğince ev halkmdan gizli tuttu. Fakat tılsımın açılmasına anahtar görevinde bulunacak olan Lahur ile Mahur'a açılmak zorunda idi. Bu Ermeni meleklere, manevî bir elin kitaplığına bırakmış olduğu Tılsımnamenin kapsadıklarını satır satır açıklayıp da bu işe sıvanmak gerektiğini söyleyince, delikanlılar. Efsuncu Baba'yı bütün bütün çıldırdı sanarak karşısından kaçmak istediler. Ne var ki bu aptal adamda, kimi kez en akıllıları kendine bağlayacak bir büyü gücü baş gösterirdi.

Gözlerini süze süze uzun sakalını sıvazlayarak:

— Çocuklar, dedi, siz kendi mübarekliğinizi bilmiyorsunuz. Böyle işlere durmadan şeytan karışır. İşte lânetlik İblis gönlünüze «vesvese» koydu. Bu aldatıcı şeytanı atınız içinizden... Bu hazineyi aramızda bölüşeceğiz. Size helâlinden binlerle, binlerle altın pay düşecek. Bu altmış yıllık kafam ve bu apak sakalımla, Tanrı esirgesin, ben sizi zararlı bir yola iter miyim?... Yeryüzünde öyle kutsal kuyular vardır ki bunların içinden Cennete, Cehenneme yol bulunur. Erenlerden bazı kimseler bu yollarla Ahrete' gidip gelmişlerdir.

Enverî, bu dediklerini ispat için birçok kitap adı sayıp olağanüstü olaylar anlattıktan sonra sözlerine şunları ekledi:

— Biriniz işte böyle mübarek kuyuya inecek... İkimiz elimizde ip ile kuyunun ağzında bekleyeceğiz... Bunda korkacak bir şey yok... Şeytan, sizin melek gözlerinizin önüne perde geriyor... Yırtınız perdeyi, kovunuz melunu...

Bilgisiz Ermeni'ler bu kandırıcı bilgilere bütün bü-

tün kapılmasalar da yavaş yavaş kendilerinde bu sözleri büsbütün reddedecek gücü de kaybediyorlardı. Anaları, babaları, papazlar onlara küçüklüklerinden beri buna benzer birçok olağanüstü şeyler anlatmamışlar mıydı? Onun için bu masalın yüzde beş doğru çıkması olanağı yok muydu? Beline ip bağlayıp geniş ve kuru bir kuyuya inmek o denli korkulacak tehlikeli bir iş de değildi. Geçim sıkıntısıyle şimdiye değin bundan yüz kat belâlı şeylere girişmişlerdi. Define çıkmasa bile bu emek ve özverilerine karşılık Baba'dan beş, on lira koparacaklarına da şüphe etmiyorlardı. Onun için Tılsımname gereğince harekete karar verdiler.

9

BİR Arabî ayının sonunda idiler. Girecek Arabî ayının yedisi cumartesine rastlamayacağını hesapladıktan sonra, on kulaç uzunluğundaki kalın ipi, küçük feneri, buhurdanlığı, gülapdanlığı, kurslarını, ödağaçlarını hazırladılar. Belirtilen vakti beklediler.

Ayın yedisi bir cuma gecesine rast geldi. Bu güzel rastlayışı büyük bir uğur saydı...

Yatsıdan sonra insan suretinde görünen iki melek ile dinine bağlı, namazlarını geçirmeyen zat Hobyar semtinden, Topkapı'ya doğru yola düzüldüler. Kime rastlasalar başlarını öbür yana çevirdiler. Kendilerine bir şey söyleyenlere cevap vermediler. Takyeci mahallesi yolunu tuttular. Tekkeye yaklaşınca, körebe oynamak zamanı gelip gelmediğini birbirinden sordular... Küçük bir danışmadan sonra ceplerinden bu iş için hazırlanmış kocaman kalın yağlıkları çıkardılar. Herkes kendi gözünü kendi bağladı. Kendilerini yedip götürecek eren kişinin teşrifini beklemek için mezarlık duvarının önünde sıralandılar.

Mahur, kendi anadiliyle melek kardeşine şöyle fısıldıyordu:

— Zo bu deliye uyduk. Gözlerimizi kendi elimizle bağladık. Kurbanlık koyun gibi bunda bekleyoruz. Bizi götürün kuyuya atacaklar? Ne yapacaklar? Gelecek herif belkim bundan daha delidir.

Ebülfazıl Enverî, melekleri kollarından dürterek:

— Burada dünya kelâmı caiz değildir. Biribiriniz ile söylemeden konuşunuz.

Lahur — Zo söylemeden konuşulur hiç?

Enverî — Kalp lisaniyle söyleşiniz...

Mahur — Kalp lisan... Bu da hangisidir?

O sırada Enverî'nin eline bir el yapıştı. O da, Lahur'un elinden tuttu. Lahur da Mahur'unkinden... Huygoygoculuğa çıkan torbalı körler gibi birinin ayağına bir taş rastlayınca çarpma yüzünden üçü birden sarsıla sarsıla yürüyorlardı.

Gittiler... Bu körebe adımlarıyle hayli yol aldılar. Yedekçileri ¡eren'in de mi gözleri görmüyor? Tümseklere çatıyor, çukurlara girip çıkıyorlar; gövde gövdeye, kafa kafaya karambol yapıyorlardı.

Mahur'un içini kurt yemeğe başladı. Kendilerini çekip götüren eren ne biçimde bir yaratıktır. Onu görmek için yüreğinden kabaran merakı yenemeyecek bir duruma geldi... Gözlerindeki kalın mendili biraz sıyırıp bakabilirdi. Lâkin bakmaya yeltenenin hemen kör olacağı söylenmişti. Bu dehşetli korkutmayı bir yana iten Ermeni, mendili azıcık gevşetmek için el kaldıracağı sırada parmaklarının üzerine sessiz; fakat bir çekiç gibi katı, sanki derisinin üzerine kan oturtan bir yumruk yedi. Mırıltı biçiminde Ermenice bir küfür ile elini çekti. O zaman anladı ki kendilerini yeden ermiş bir kişi değildir ve hepsi de pehlivan gücünde kimselerdir.

Mahur'un yüreğini ciddi bir korku titretmeye başladığı sırada oldukça düzlük bir yerde durdular... Uzakça bir yerden kulaklarına:

— Azat!...

Sözü geldi... Bağlarını çözdüler... Hafif bir ayışığı altında belli belirsiz bir kırlık görüntüsü içinde bulun-

duklarını gördüler. Çevrelerinde kendilerinden başka kimse yoktu.

Önlerini iyi seçiyorlardı. Fakat Tılsımnamede anlatılanlara uymak için Enverî küçük feneri yaktı. Batıya yönelerek yürüdüler.

Gerçekten çok sürmedi, üç yaşlı incir ağacı gördüler... Ağaçların düğümlü, yamrı yumru ve kalın gövdeleri, gecenin esrarlı yeri üzerinde epeyce korkunç şekiller alıyordu.

Bunların aralarını araladılar. Tahta sandığı buldular. Kapağını açtılar. İçinde takır takır üç kaplumbağa geziyordu. Bu hapisleri sandıktan çıkardılar, kıra salı verdiler.

Tıpkı masallarda olduğu gibi, tılsımlı kuyuya gidinceye dek kitabın verdiği şeylere eksiksiz rast geliyorlardı. Bir hayli daha yürüdüler. Önlerine bir ağaç çıktı. Tılsımnamede işaret edilen dut ağacı olacak... Etrafı araştırırlarken Mahur bir haykırış kopardı:

— Ah aman mega... Yılan işte bundadır. Ama da ne uzun merettir ölüsü boklu. Belkim de daha tastamam ölmemiştir. Yılan kısmısının kırk canı vardır. Otuz dokuzu çıkıp da biri içerde kalsa yine yeniden dirilir kalkar.

Ermeni'ler ayaklarının ucuyle yılana vurup kaçarak:

— Zo diridir. Depreşti...

Enverî, zembilde bu iş için getirmiş olduğu iri bir bıçağı çıkararak en kuvvetli itiraz sesiyle:

— Tılsımname yalan yazmaz. Ölüdür o... Muayeneye lüzum yok... Alınız şu bıçağı yılanı yedi parçaya ayırınız...

Lahur, sahteliği seçilen bir yiğitlikle bıçağı eline alıp:

— Tava için kesilen torik gibi şöyle dilim dilim edeyim...

Mahur — He he öyle et... Sonram da saza geçirelim... Bakalım tava ederiz? Yoksam ızgara veya pilâki?

Lahur, yılana ilk dokunuşunda iki adım geri sekerek:

— Zo diridir, titredi...

Mahur — Titreten o değil... Senin elin... Zo ölüsünden bile korkorsun; dirisini göreydin ne yapacaktın?

Lahur — Ben dirisini çok görmüşüm...

Mahur — Bilirim canım haydi... Şunu yedi parça et görelim...

Enverî, bıçağı Lahur'un elinden çekip alır. Uzun bir besmele çektikten sonra yılanı mumbar gibi yedi parçaya ayırır... Parçaları zembile doldurur. Bu kez kuzey yönüne dönerek yürürler...

Baba'nın bu cesaretinden iki melek epeyce utanırlar.

Şimdi kuzeye ilerlerken adımlar sayılacak, tam yedi bin adımlık bir yol aldıktan sonra büyük çevrimli bir kuyu görecekler...

Yürüyorlar. Yine dünya kelâmı yasak. Hiç ağız açmadan gönül diliyle konuşulacak. Daha doğrusu içten adımları saymakla uğraşılacak...

Ermeni'ler derin bir düşünceye vardılar. Tılsımname'de yazılı şeyler birer birer ve hemen dendiği gibi çıkıyordu. Gözler bağlandıktan sonra yedilme işi, incir ağaçları altındaki tahta sandıktan salıverilen kaplumbağalar, sonra yılan ölüsü... Artık şimdi de büyük çevrimli bir kuyuya rast geleceklerinden şüphe etmiyorlardı.

Fakat hep bu garip şeyler ne demekti? Bunları düzenleyen somut, ya da soyut eller bulunduğu inkâr edilemezdi... Şimdi serüvenin en önemli yanma, kuyuya

yaklaşıyorlardı. O saata değin gördükleri anlaşılmaz şeyler, herhangi bir insan tarafından düzenlenmiş ve uydurulmuş olabilirdi. Fakat bir kuyu dibinden sonsuz çayırlıklar, cennet bahçeleri, altın köşkler, feriştehler, periler, elmas kafesler göstermek!... Bu, ancak Peygamberlere özgü akıl almaz mucizelerdendir. Hep bu garip şeyler, gerçekler alanında ve dünya gözleri önünde nasıl cilvelenecekti. Enverî'nin ve Tılsımname'nin foyaları meydana çıkmaya çok bir zaman kalmamıştı.

Agop'la Kirkor, iki melek adı alan bu Ermeni gençleri her halde doğala, akıl ve muhakemeye uymayan karanlık bir serüvene doğru gittiklerini sezerek daha yedi bine pek çok sayı var iken adım hesaplarını şaşırdılar. Lahur yedi yüz beşte, Mahur dokuz yüz yirmi ikide kalmışlardı. Fakat sayının ucunu kaçırdıklarını belli etmeyerek Enveri'nin adımları üzerine dalgın dalgın yürüyorlardı.

Bu işin güç olduğu ölçüde tuhaf yönü, Ermeni'lere Arapça duayı öğretebilmekte görüldü. Onlara hiç bir anlam söyleyemeyen ve şivesi söyleyişlerine uymayan bu Arapça sözleri ezberleyinceye kadar zavallılar çok güçlük çektiler...

Belleklerine geçen duaya —Eğer söylenmesi doğru sayılırsa— aslın bir karikatürü denebilir. Başlarını yararak, gözlerini çıkararak pek acayip bir şeyler söylüyorlar, fakat bunları herhangi bir dile bağlamak kimsenin elinden gelmiyordu.

İçinde ip falan bulunan zembili melekler taşıyor, Efsuncu Baba, önde fener çekiyordu. Fenerin kuvvetsiz ışığı, batmaya yaklaşmış yedi günlük ayın hafif aydınlığına karışıyor, ay ufka indikçe gölgeleri uzuyor, rüzgâr-

sız bir gecenin içe dokunan sessizliği içinde dört yanı dinleyerek ilerliyorlardı.

Enverî, yedi bin adımı bitirdi. Ne var ki önlerine büyük küçük hiç bir kuyu çıkmadı. Yanlışlık Tılsımnamede miydi? Efsuncu'da mı?... Hâşâ, Mahşurî gibi bir dervişin adı karışan bir kitapta yanlışlık olamazdı. Yanılan ancak kendisi olduğuna kesinlikle hükmetti. Ya çokça sağa ya da sola kaçmış veyahut adımlarını gereğinden kısa, uzun atmış olabilirdi.

Doğrultudan sağa saparak yüz elli adım kadar daha yürüdü. Bu kez kutsal kuyu önlerine çıktı. Kitabın öğüdüne uyarak Enverî, hemen feneri söndürdü.

Enverî önde, iki melek arkada Eyyüha'r-ravdu a'tini tarikan...» duasını okuyarak kuyunun çevresinde dolap beygiri gibi dönmeye başladılar. Bu «tavaf» bu dua yedi kez tekrar edilinceye dek sürüp durdu.

Enverî, ağzından dünya sözü çıkmadan işaretle Mahur'u çağırdı. Zembilden urganı çıkardılar. Bir ucunu Ermeni'nin beline üç kez doladıktan sonra sıkı sıkıya biribiri üzerine birkaç düğüm vurdular, öbür ucunu yakında bir incir ağacına doladılar.

Zavallı Mahur'un renginin ne denli attığını kimse seçemiyordu. Kuyuya inmeye önce söz vermiş olduğu için ses çıkaramıyor; fakat yüreği üç buçuk atıyordu. Eğer bu işi başarırlarsa milyonlar kazanacaklardı. Mahur, her şeyden önce, Efsuncu Baba'nın gerçekten bir «mucize» adamı olup olmadığını anlamak merakıyle çatlıyordu. Bir kaç dakika sonra bu gerçeğe erecekti...

Kuyunun ağzında buhurdanı yaktılar...

Ödağaçları, kurslar buram buram tütmeye başladı. Efsuncu Baba, bu kocaman çukurun kara ağzına gül suları serpiyordu.

Mahur, ineceği bu korkunç, bu ne olduğu bilinmez karanlığa eğildi. Dibini görmeye uğraştı. Göz, geceleri gündüz berraklığında bırakan katran gibi siyah bir uçuruma kaymaktan başka bir şey seçemiyordu. Bu tüten buhurdanlar, serpilen gül suları zavallının sinirlerine dokandı. Yapılan bu tuhaf töreni Ermeni genci, asılacak insanların son saatlarındaki hazırlıklara benzeterek titriyordu.

10

«EYYÜHA R-RAVDU» duasının üç ağızdan birden söylenmesiyle, kulpuna ip bağlı bir kova gibi, Mahur'u kuyuya indirmeye başladılar. Arkasmdan gül suyu serpmekle birlikte yılan parçalarını birer birer atıyorlardı.

Bu korkunç hayvanın soğuk gövdesi kimi kez Mahur'un başına çarptıkça haykırmaktan kendini alamıyor; gittikçe sesi derinleşerek işitiliyordu.

On kulaç ipin aşağı yukarı sekizi kullanıldıktan sonra Mahur'un dibi bulduğu anlaşıldı. Sekiz on dakika beklediler. Aşağıdan hiç bir ses gelmedi.

Efsuncu Baba, duayı dilinden bırakmayarak buhurdanın ödağaçlarını tazeliyor, gülapdana kokulu sular dolduruyordu.

Lahur, arkadaşı Mahur'un bu karanlık konağında başına neler geldiğini anlamak merakını yenemeyerek kuyuya Ermenice bir iki söz bağırdı. Aşağıdan önce anlaşılmaz mırıltılar duyuldu. Fakat sonra söyleyiş düzelerek apaçık azar işitildi:

— Bu kutsal kuyuda Arapça ile Türkçeden başka dil konuşulmaz... Cezası büyüktür. İnsan çarpılır.

Böyle düzgün şive ile karşılık veren Mahur muydu? Ses tanınamadı. Lahur azardan ürktü. Kuyu dibindeki arkadaşını çarpılmaktan korumak için sustu. Yine beş on dakika sessizlikle geçti. Kuyunun ağzındakiler aşağıdan emir bekliyor gibiydi. Sonra bu emir geldi:

— Duayı kesmeyiniz... Gönlünüzü Tanrı'ya bağlayarak yalvarınız...

Efsuncu ile Lahur, mektep çocukları ilâhi okur gibi biribirine kaynamaz iki sesle tütsü kokularıyle birlikte dualarını yükselttiler...

Zifir gibi karanlıktan başka bir şey seçilemeyen kuyunun içinden artık hiç bir sesle gelmiyordu. Yukarıdakiler gittikçe artan bir merakla dua edecek bekliyorlardı. Sonunda karanlıktan şu ses yükseldi:

— Elhamdülillah dualarınız kabul olundu. Dil ile anlatılamaz, ucu bucağı görünmez bir bahçedeyim.. Burada ilkbahardır; güller açmış, bülbüller ötor.

Lahur — Zo divane olma. Kuyunun dibinde güller açar, bülbüller öter hiç?

Mahur — Vallah.. billah Lahur... Gülhane parkı bunun yanında çöplük kalır...

Lahur, Efsuncu'ya:

— Baba, bu duyduğun lâflara inanorsun?

— Niçin inanmayayım? Mübarek tılsımname yalan mı yazar. İşte hep müjdeler, Tanrı tarafından, kendini gösteriyor.

— Tılsımname yalan demese de bizim Kirkor söyleyebilir. Çünküm o eski kofticidir.

Efsuncu kızarak:

— İstiğfar et... (1) Ağzından kaçan küfre tövbe et... İçine şek (2) getirme...

Agop, telâşlı bir şaşkınlıkla:

— Töbe edeyim? İçime eşek bırakmayayım? Fakat efendim, Kirkor, korkudan aklını kaçırmış olabilir... Ben

1) Estağfurullah de, Tanrıdan af dile.

2) Şüphe.

aklım üzerimde iken kuyunun dibinde güllü, bülbüllü bir park olduğuna inanabilirim hiç?

Aşağıdan Mahur:

— Lahur, laflarıma inan ol. Ne üzerine istersen sana yemin edeyim ki, dünya yüzünde görmediğim eşsiz bir bakçadayım... İnanmıyorsan ipi sana göndereyim. İn aşağı gözlerinle gör...

Agop, şimdi tereddütle biraz düşündükten sonra:

— İnandım, inandım. Aşağı inmeden burada inanmayı daha kârlı bulorum...

Ebülfazıl Enveri, kuvvetli inancını anlatmak için elini göğsüne koyarak:

— Asıl iman, görmeden inanmaktır...

— Görmeden her şeye inanırsan insanı çok kandırırlar

Aşağıdan Mahur:

— Dua okuyunuz, dünya lafı etmeyiniz

Efsuncu Baba ile Lahur, yukarıdan kör dilenciler gibi akortsuz bir beraberlikle okumaya başlarlar...

Aşağıdan:

— Uçsuz bucaksız bir çayırlık... Güneşler, ay aydın içinde... İşte mefret bir arslan ile kaplan, sus pus içinde oturorlar. Karınları açtır acep? Beni hap ederler? (Duayı okuyarak) Eyyüha'r-ravdu a'tini tarikan ene ürid-ülmürure beynel esedi v'n-nemir...

Mahur devam eder:

— Mübarek hayvanatlar... Ortalık yerinizden geçeceğim... Size yalvar yakar olorum... Altun Köşü nerededir? Bana işmar ediniz. Ah mega arslan, kaplana baktı... İkisi de sırıtarak sağ tarafı işmarladılar. Teşekkür ederim hayvanatlar. Ah ne görorum. İşte ta karşımda altun köşk parladı...

Efsuncu, duayı okuyarak:

— Ve beyyin lî keyfe ezhebü ilâ Köşü-üz-zeheb...

Aşağıdan Mahur:

— Altun Köşkün zümrüt kanatları açık... İşte onda iki dişi melek oturmuş... Sırma saçlarını at kuyruğu gibi iki yandan aşağı bırakmışlar... Bilirsin? Ne latif karılar... Fakat bunda yüreğine fenalık getirilmez. Ve boş laf edilmez. İşte bu matmazellere selâm verdim selâm ettiler. Vay babasının canına, köşkün tavanı sade pırlantı... Elmas kafesin içinde beyaz güvercinler dudu gibi çalımla oturorlar (Duayı okuyarak): «Feinneni seehizü't-talsemi min ağak-il-hamamt-il beyd-ül-lâti fi kafes il-elmas...

Mahur devam eder:

— Matmazeller, musadeniz olur ki güvercinlerin boyunlarından tılsımları alayım? Eğerleyim yerin dibinden liraları çıkarır isek bu güzel boyunlarınıza birer pırlantı gerdanlık hediye etmek borcumuz olsun...

Kuyunun dibinde ses kesilir. Efsuncu ile Lahur «Eyyüha'r-ravdu» duasını tekrarlayarak beklerler... Yirmi dakika, yarım saat geçer. Mahur'un zevzekliği artık duyulmaz olur...

Lahur düşüncelerini açıkça söylemeye cesaret edemeyerek içinden şunları geçirir:

— Kirkor'un sesi kısıldı. Kuyunun dibinde boğuldu? Cartayı çekti? Ne oldu? Yerin altında altun köşü, zümrüt kapı, elmas kafes, sırma saçlı matmazeller olur hiç Bu oğlan delirdi? Ne oldu ?Yoksam Efsuncu Baba ona esrar yutturdu? Şimdicik Kirkor bundan sağ çıkmaz ise ben anasına ne haber edeyim? Bu divanenin lafına kandık. Olmaz martavallara kulak verdik... Başımıza her ne ki belâ gelse yeridir.

Ermeni, kuyuya eğilerek arkadaşına seslenmek ister. Fakat Enveri, onun yapmak istediklerine engel olarak:

— Çekil... Sus...

— O, dipte sustu. Ben de bunda sus olayım?

— Sus... Çünkü aşağıda iş oluyor...

— Aşağıda iş olor? Ne işi?

— Mahur, tılsımları güvercinlerin boyunlarından çözüyor...

— Ben bunda hiç bir şey görmorum. Sen bunları nereden ağnayorsun?

— İhtirak-ı Müşteri, kamer ma'az-zenep...

— Ne diyorsun, Baba?

— Müşteri yandı... Kamer'e kuyruk takıldı. Arz haddiden (1) geçiyor... Bunlardan anladım ki tılsımlar çözülüyor...

— Baba, büsbütün divane olma. Bunda ne satıcı vardır, ne müşteri... Kamer'e kuyruğu kim taktı? Göğün üstünde karnaval vardır? Nedir? Hep bunlar boş laflardır. İşin doğrusu kuyunun dibinde Kirkor nalları dikti... İşte bu ...(Ağlayarak) Biçare oğlu biçarenin bir sakat anası vardır... Camı kırık pencerenin önünde bekler ki akşama oğlu bir okka ekmek getirsin deyi... Bızdık zamanımızdan beri çişimizi ayrı etmez kardaş büyüdük. Öldüğüne ağlayım. Keşkem ben de aşağıya inip de beraber gebere idim.

— Kem şuur olma, zihnine fütur getirme... Şimdi görürsün Kavs-i Âlâda Süreyya (2) var... Gözlerimiz aydın Tılsımnameler geliyor...

Gerçekten, çok sürmez. Aşağıdan Mahur'un sesi duyulur:

— Tılsımnameleri aldım, gelorum. İpi çekiniz.

Lahur, birdenbire şaşırarak:

---

1) Eski çağ «yıldızlar bilimi»nde Ay'ın, Güneş'in ve gezegenlerin Dünya'ya en yakın buludukları nokta.

2) Üst Yay burcunda Ülker yıldızı var.

— Baba, şimdi kerametine inandım. Boş adam değilsin. Cahillik bizde.

Aşağıdan:

— «Eyyüha'r-ravdu» duasını okuyarak ipi çekiniz.

Şimdi yukarıdakiler aşk ile şevk ile duaya başlayarak ipe sarılırlar

Agop, ağzıyle dua okur gibi yapar, fakat içinden büyük şaşkınlığını şöyle taşırır:

— Vay babasının canına, vay amcasının, dayısının, halasının, teyzesinin canlarına!... Zo bu ne iştir?... Kuyunun dibinde hocaların, papazların tarif ettikleri cennet... Bizim Kirkor sağ iken oraya girdi, çıktı. Bu bir oyundur? Gerçektir? Hayalettir? Şimdi... şimdi beş dakkeden ağnaşılacak...

Yine buhurdan tütsüleri arasında Mahur, dünya yüzüne çıkar. Lahur büyük bir merakla karışık sevinçle bir kibrit çakıp arkadaşının yüzüne bakar. Onu pek kızarmış ve terlemiş görerek:

— Zo ağnaşılor ki kuyu dibindeki cennetin havası bu dünya yüzünden çok sıcaktır. Suratın domatese dönmüş... Havuza düşmüş köpek gibi de sırsıklam terlemişsin... (kulağına yaklaşarak) Zo söyle... Bize bağırdıkların hep sahidir?

Mahur — Yalan diyorum sanorsun? Hâlâm içine iman gelmedi?

Lahur ne düşüneceğini şaşırmış bir dalgınlıkla, karanlıkta, arkadaşının yüzünden gerçeği seçmeye uğraşırken Mahur, çevresine sırma çevrilmiş yeşil atlas bir kese içinde Tılsımnameyi Efsuncu'ya uzatarak:

— Baba Efendi, emanetinizi alınız. Melek matmazellerin çok çok selâmları vardır. Bu Tılsımnamenin içinde her ne ki yazorsa tıpkısı tıpkısına icra olunmasını size söylememi tembih ettiler...

Envreî, keseyi alır. Öpüp başına koyduktan sonra

feneri yakar. Uzağa çekilerek Tılsımnamede yazılanları okumaya uğraşırken, bir yanda şaşkınlıktan ağzı açık kalan Agop yavaşça arkadaşına:

— Zo söyle bu ne iştir? Hep bu bağırdığın cennet teatrosu kuyunun dibinde oynayor?... Bu yeşil keseyi sana kim verdi?

Kirkor ağzını Agop'un kulağına yapıştırarak:

— Aman Agop, ayağının dibini öpeyim... Şimdicik bana böyle bir şey sorma... Bir kerek şuradan sağ ve canlı kurtulalım... Sonram sana hepsini ağnadayım...

— Ne deorsun? Tehlikedeyiz?...

— Çok büyük...

— Beni evvelkinden daha berbat bir meraka koydun...

— Sus ol... Sus ol... Her ne ki işittin ise inanmış görün... Kontro laf etme.

Mahur, Efsuncu'ya seslenerek:

— Efendi Baba, aşağıdan emir verdiler ki burada çok durmayalım. Hemen eve gidelim deyi...

Efsuncu ,emre aykırı davranmaktan korkarak henüz okuyup bitiremediği Tılsımname'yi elleri titreye titreye, ta kalbinin üzerine koydu.

Urganı, buhurdanı, falanı zembile yerleştirerek yola düzüldüler...

★

Baba Efendi pek dalgın önden gidiyor, iki Ermeni her adımda aradaki mesafeyi açarak onu izliyorlardı.

Agop, kulağı dibinde Kirkor'a yalvararak:

— Mahur, karnıma öyle bir merak koydun ki, gittikçesi büyüyor. Vakti tamamlanmış bir gebe karı gibiyim... Zo söylemezsen çatlayacağım... Bu dediğin teatro bütün o dekoruyle maan beraber kuyunun dibinde oynandı.

Kirkor, büyük bir ürküntü ile dört yanına bakarak:

— Sus ol ahbar... Zo sen gebermekten korkmayorsan ben korkarım... Daha canımdan bıkmamış:m...

— Ne var ki? Bizim bu laflarımıza şimdik onlar işitorlar ki?

— He işitorlar...

— Zo gittikçesi merakıma puf edip şişiriorsun... Yoksam sen de divaneleştin?

— He divaneleştim. Sonram tekrar fikrimi kafama koymaya orgaştım...

— Görorum ki daha fikrin kafana tamamiyle gelmemiş...

— Gelmemişse kabahat bende değildir. Sus ol... Canımıza kurtardığımıza teşekkür olalım... Sağ olalım da biraz divane kalalım. Zararı yoktur...

Dökülmüş kaplamaları arasından pek acıklı bir manzara ile kaburgaları görünen kulübemsi harap evlerin; alçak, harçsız duvarları yer yer yıkılarak küme küme olmuş bahçelerin; mezarlıktan ayırt edilemeyen sessiz, ışıksız, düşkün mahallelerin içinden Efsuncu'yu izleyerek iki Ermeni delikanlısı konuşa konuşa giderlerken arkalarından bir revolver gümledi.

Kirkor, tepesinden tırnağa dek titreme kesilerek arkadaşının kulağına en yavaş ve çekingen sesiyle:

— Sesini kes artık... İşte bu güm eden ilevver lafı bitirelim deyi bize işarettir. Ayrıca ağna ki eğerleyim laf dinlemez isen bunun ikincisi kafamızda patlayacaktır... Ne sorsan altık benden cevap alamazsın... İşte elhap edorum...

Enverî önden haykırır:

— Çocuklar, nerede kaldınız? Ervah-ı habise (1) ayakta... Silâhlar atıyorlar. Yanımdan ayrılmayın...

---

1) Kötü ruhlar.

Mahur — Hapisler, yoksam polisler, işte bilmem kimlér silâh patlatorlar...

Enverî — Yanımdan ayrılmayınız... Koynumdaki tılsım (paratoner) gibi beni de sizi de Tanrının izniyle kazadan saklar...

Şimdi üçü de topluca ve hızlıca yürürler.

★

Hobyar'ı bulurlar. Eve girerler. Enverî, hayırlı geceler dileğiyle hareme çekilir. Lahur'la Mahur da odalarına girerler.

Lahur, hemen kapıyı sürmeledikten sonra:

— Altık söyle, şimdicik bunda selâmetteyiz.

Mahur, hâlâ titreyerek:

— Hayır değiliz...

— Zo ne vakit karnımdan bu kocaman merakı çıkartacaksın?

Mahur, cebinden kapalı bir zarf göstererek:

— Yarın sabah ortalık daha iyice aydın olmadan bu mektubu bunda şu masanın üzerine bırakup fertiği çekeceğiz... O zaman bütün esrarları diyeceğim... Merakını boşaltacaksın.

— Bu mektupta ne yazor ki?

— Neme gerek ne yazarsa yazsın... Bizim canlarımız kurtulsun da...

— Ya bizim için bir fenalık yazorsa?... Mektubu bunda bırakmayup da beraber götürsek, sonram birine okutsak olmaz?...

— Ne alık şaşkın adamsın be? Bu işe darı tanesi kadar bile girmez... Sonram onu canın ile ödersin...

Agop'la Kirkor, döşeklerine girdiler. Çarpıntılı, alaca bir uyku ile zaten çok zaman kalmamış olan sabahı ettiler. Tan yeri ağırmak üzere iken zarfı masanın üze-

rine bırakarak bahçe kapısından sessizce sokağa fırladılar.

★

Mahur, arkasından sekiz atlı jandarma kovalayan bir hapishane kaçağı gibi koşuyordu. Lahur, arkadaşına yetişebilmekte güçlük çekerek bağırıyordu:

— Zo Mahur, dibine neft yağı sürdüler? Ne kaçorsun?

Kirkor — Zo babanın canına sövdürme beni. Bana Mahur deme artık... O, belâlı şeydir. Babamın koyduğu adımı çağır...

— Kirkor, yangın södürmeğe gidoruz?..

— Laf etme ahbar. Tabanları yağlı... Kudurmuş it gibi koş ki şu belâdan kurtulalım.

— Zo senin gibi koşayım.

Kirkor cevap vermez... Artan bir hızla koşar... Agop söve saya arkadaşının ardından koşar. Böyle dört nala semti bulurlar. Çat kapı eve girerler.

O geceyi oğlunun hovardalıkta geçirdiğini sanan kocakarının azarlarına hiç kulak vermeden biricik odaya girip kapıyı sürmelerler.

Kocakarı dışarıdan haykırır:

— A Kirkor'um... Kapıya ne içün sürme koydun?

Kirkor — Sen lafımızı işitmeyesin deyi...

Kocakarı — Anandan gizli fenalık bir iş ettin?

— He...

— Söylemezsen ben meraktan mefat olurum...

— Bir şey olmazsın... Bilirim canın kavidir.

Kocakarının dırıltısına hiç önem vermeden iki delikanlı, dokuma örtüsü yamalı kırık sedirin üzerine karşı karşıya otururlar.

Kirkor, dört yanına ürkek bakışlar gezdirerek:

— Bugün gidip doktora muayene olunacağım.

— Nen var ki?

— Sanorum ki, içimde yüreğim sakatlandı. Korkudan bir damarım patladı...

— Zo ne oldun? Kuyudan bağırdığın şeyleri sahiden hep gördün?

— Divanesin ahbar... Yerin dibinde çayırlıklar, altun köşkler, elmas kafesler, sarı saçlı melâik olur hiç?

— Ya ne için gördüm deyi yemin edordun?

— Benim yerimde sen ola idin etmeyecektin acep?

— Halam bilmecenin (b) sini ortaya koymadın...

— Sabır ol, patlama...

Kirkor, geçirdiği serüvenin korkunçluğunu hatırlayınca suya düşüp çıkan bir kedi gibi silkindikten sonra:

— Ahbar, siz beni iple kuyunun dibine ağır ağır bırakır iken, gittikçe etrafım daha çok kararor, karnıma korku dolordu. Kuyu gayetle genişti, kenara çarpmayayım deyi elerimle taşları tutordum. En sonunda dibi buldum. İçeride su yoktu. Daha ayaklarımı yere değdirir değdirmez kuvvetli bir kol bana sımsıkı sarıldı. Kolarımı çembere aldı. Kabili mümkün değildi ki ellerimi oynatayım. Bağırmak istedisem kalın bir ses kulağıma: «sus» deyi mır etti... Yine o zamanda şakaklarıma demir parçasına benzer iki soğuk şey dokandı... Yavaşça...

«— Bunlar nedir?

«Deyi sordısam yine o ses cevap etti:

«— Revvelver ...Eğerleyim sözlerimizden bir nokta aykırıya gidersen ikisi de beyninde patlayacaktır...»

Analarına, babalarına bütün soylarına içimden okkalıyı çektim. Çektim ama, ben altık kapanda bir sıçan idim.. Dediklerine gitmekten başka bir çarem yoktu... «Biz ne dersek sen de onu tıpkısı tıpkısına tekrarlayacaksın» emrini verdiler. Onlar ne dedilerse, mektepte hocanın önüne yeni oturmuş bir çocuk gibi ben onu bağırdım.. Onlar

onda birkaç kişi idiler. Yüzlerine asla tanımadığım bu efendiler:

«— Uçsuz bucuksız bir çayırlık... Güneşler, ay aydın içinde ne ferahlık yer... İşte mefret bir arslanla kaplan, ah mübarek hayvanatlar, altun köşk, sarı saçlı melâik...»

Falan falan deyi bana boyuna martaval okuyorlarsa «bütün bu lafların aslı yoktur, hepsi de dipsiz koftidir.» Doğruluğuyle nasıl onlara kontro gideyim? Hep bunları görorum deyi korkudan sıcak sıcak yemin edor ve: «Eyyüha'r-ravdu a'tini tarikan»ı gürül gürül okordum. Bana bu korkuyu buz gibi içirüp yüreğimi bangır bangır titrettikten sonram sımsıkıya tembih verdiler. Dediler ki: «Eğerleyin bizi bunda gördüğünü ve hep o lafları papağan gibi talimatla söylediğini Efsuncu'ya haber edersen seni ve arkadaşın Agop Lahur'u gebertiriz. Biz Efsuncu'nun akrabasındanız ve ondan on kat efsuncuyuz Her nereye kaçsanız elimizden kurtulamazsınız. Her nerede ve her ne türlü gizli laf konuşsanız biz işitiriz. Bu mektubu al. Yattığınız odadaki masanın üzerine bırak. Ve sabah karanlığı,ikiniz de Baba'nın evinden kaçınız ve bir daha o taraflarda görünmeyiniz...»

Mahur Kirkor, cebinden yirmi beş liralık bir kâğıt çıkararak:

— İşte bunu da emeklerimize karşılık olarak hediye ettiler. Allah bereket versin... Sankim yirmi beş liraya kuyunun dibine inmiş oldum.

— O paranın yarısı benimdir zo... Aşağıya inmedimse de kuyunun ağzında «Eyyüha'r-ıavdu» duasını okumaktan dilim kabardı.

— Acele etme ahbar. Fikrimde fenalık olsaydı bu parayı sana gösteriridim hiç?

Bu iki Ermeni, meleklikten insanlığın en çingene kertesine inerek hayli çekiştikten sonra yirmi beş lirayı aralarında pay ederler. Birkaç gün çektikleri korku ile yiyip içtikleri de yanlarına kâr kalır...

★

Efsuncu ,o gece sabaha karşı evine dönüşünde odasına kapanır. Yeraltı has bahçesindeki altın köşkün elmas kafesinde tüneyen güvercinin boyunlarından alınmış Tılsımnameyi çözmekle uğraşır. Özetle şu anlamı bulur:

«Ey Ebülfazıl Enverî, tılsımın açılmasını başarman şu şarta bağlıdır: Kızın Mevlüde'yi, Nurullah Hasip'le evlendirmelisin. Bu evliilk iki taraf için gayetle uğurlu ve mutlu olacaktır. Bu şartın hükmünü yerine getirdikten sonra defineye varman için gereken sırlara ereceksin »

Efsuncu Baba, bu önemli mesele ile ilgili görüşmelerde bulunmak için iki melek yardımcısının odalarına iner Fakat Lahur ile Mahur'u orada bulamaz. Masanın üzerinde bir zarf görür. Açar okur:

«Baba Efendi,

«Biz gökten geldik. Görevimiz sona erdi. Yine oraya çekildik. Şimdi pek çok önemli bir ödevimiz kaldı. O da kızın Mevlüde'yi, Nurullah Hasip'e vermeni hatırlatmaktır. Bize emir böyledir. Bu evlenme seni defineye sahip ettikten başka evini bolluk ve mutlulukla dolduracaktır. Dünyanın en mutlu adamı olacaksın...»

★

O hafta Ebülfazıl Enverî'nin evinde, bütün mumlar, lambalar yandı. Şerbetler ezildi, gürül gürül dualar okundu. Nurullah Hasip'in Mevlüde ile gerdeği yapılıyordu.

★

Bu önemli şartın yerine getirilmesinden sonra Enverî define sırlarının açılmış olması için bir, iki ay ve daha çok bekledi. Lâkin hiç bir belirti baş göstermedi. O, inancı tam bir adamdı. Umudunu kesmedi. Bekliyordu ve süresiz bekleyecekti.

★

Asıl amaç, Nurulah Hasip'le, Mevlüde'nin evlenmelerinde idi. Bu istekleri yerini buldu. İki genç muratlarına erdiler... Hemen her yerde ve hele bilgi ve kültürün zayıf bulunduğu memleketlerde hile ve aldatma ile daha çok iş görülür.

Güya bütün insanlık yalanı, dolanı ortadan kovarak adaleti ve gerçeği en üstün yerine yükseltmek için uğraşıyor. Tanrı esirgesin, böyle bir felâket olunca hep siyasetler, ticaretler, işlemler durur. Bütün dünya alt üst olur... En akıllılarımız her gün aldanıyorlar... En akılsızlarımız her gün aldatıyorlar... Hepimiz daima aldanıyoruz; fakat fırsat düştükçe aldatıyoruz. Bu suretle geçim dengesini biraz düzeltebiliyoruz... Aldanıp da aldatamayanlar... İşte aç kalan sürü bu zavallılardır.

Gerçeği büyüklüğünü tanıyıp da onunla dost olamayanlar... O kılığa girmiş yalanlarla oyalanırlar. Bu komedya sahnesinin en arka perdesini kaldırıp yüzyılardan, yüzyılardan beri insanlardan saklanan gugukları apaçık insanlığa göstermek her ülkede kanunla yasaklanmıştı...

Ahlâk, göreneklerimiz, geleneklerimiz hayallere o denli geniş bir alan ayırmıştır ki, «gerçek» —ona en çok muhtaç olanların gözlerinde bile— daima hor ve değersiz kalır Bundan dolayı bilgi ve kültür çoraklığı içinde kavrulan ülkelerde değil; fen ve bilgide en ileri giden uluslar arasında bile bugün bakıcılık, büyücülük, efsunculuk pozitif bilimlerden çok geçerlikledir. Bugün— söz-

gelişi— bir milyon insan arasmda ürkmeden gerçeği gören ve cesaretle onu bağırabilen kaç düşünür vardır? İşte bu sayı, söylenmesinden sıkılacağımız derecede azın azıdır. Bu ufacık varlık, bu koca kitleyi nasıl uyandıracak?

Savaş, ahlâkı bozdu. Bütün insanlığın felsefe ve kültürce birçok yıllar geriletti. Örneğin Fransa gibi bir ülkede yazarlarına ödüller verilmesi gereken eserlerin yayımlarının yasaklandıklarını görüyoruz.

Voltaire'lerin, Diderot'ların ve daha geçen yüzyıldaki Zola'ların, Maupassaht'ların hazırladıkları akılcılıklar ne oldu. Şimdi filozofların, ediplerin, şairlerin etrafa savurdukları düşünceleri, günlük kokularıyle tıka basa dolmuş birer kilise va'zı biçiminde ve kavrayışımızı uyutacak bir ağırlıkta buluyoruz. Bütün romancılar ise halka bir hurafe çağı açtılar. Eski zaman masallarına yeniden geçerlik kazandırmaya uğraşıyorlar...

Düşünce bakımından, bütün dünyaca, o denli bir tehlike çağındayız ki esmayı üstüme sıçratmamak için konuyu derinleştirmekten kaçıyorum.

Son zamanlarda yeni kuramlarıyle ün alan İsrail soylu bir filozof, bağlı bulunmadığı dinlere saygısızlığından dolayı çeşitli ülkelerden bilmem kaçar ay hapse mahkûm oldu. Her vicdanlı insan bu mahkûmiyetleri yerden göğe kadar haklı buldu. Çünkü dinleri eleştirmeye kalkışacaksa, çıfıt filozofun Yahudilikten başlaması gerekirdi.

(Aynişteyn)ın Yahudi kalarak filozof olduğu görülüyor. Zamanında (Voltaire) hiç böyle yapmadı. O, alaylarını, yaman kaleminin eleştiri darbelerini —bütün (dogm) ve geleneklerini bir papaz kadar tanıdığı— Hıristiyanlığa yöneltmişti.

Kim diyor ki İsrail oğulları, bugün yeryüzünde egemen ulus değildir.

Eski ve yeni dünyada en geçerli ve güçlü sözlerin hangi fabrikalarda işlendiğini anlayanlar, gerçeği sezmiş olurlar...

★

Ebülfazıl Enverî gibi bu yüzyılda mucizeler arayan bir kaba sofuyu inandırmak için ona kuyu dibinde bir cennet bahçesi göstermekten başka yol yoktur. Nurullah Hasip, böyle davrandı. Mevlüde ile evlenmeyi başardı...

Her bireyi, hatta her toplumu hoşlandığı yem ile avlarlar. İş, böyle oltalara tutulmayacak kadar insanlığımızı eğitebilmektedir.

Bilir misiniz, etrafımızda Enverî tipine benzeyen ne kadar çok insan vardır. Ve bunlar berikinden daha tehlikelidirler. Çünkü Enverî, budalalığıyle tanınmıştı. Ötekiler huyca ona benzeyip de akıllı görünenlerdir. Üzerlerindeki yaldızı kazıyınca, alttan eksiksiz birer Ebülfazıl Enverî çıkar. İşte hep bizim, bütün insanların, felâketimizin temeli budur. Eğer gerçek böyle olmasa dünyada ne bir Napolyon çıkabilirdi; ne de kendini Türklüğü ve İslâmlığı kurtarmaya görevli bilen Enver Paşa... Kurtarmaya uğraştığı Türklüğü büsbütün yıktı. Bu zafersiz kahramanın, kefenlendirmeden gömdürdüğü insanların hesabını eğer Tanrı ondan soracaksa aman ya Rabbi!... Sormayacaksa şöyle böyle günahları işlemekten hiç korkmayalım.

Enver, son nefesine değin, kendini pek büyük bir işle müjdelemiş bildi. Art arda gelen korkunç başarısızlıkları onun nefsine olan güvenini kırdıramadı. Siyasî ve askerî maharetinin son iflâsı felâketinde Istanbul'dan bayağı suçları işleyenler gibi nah kuyruk kaçtı. Hamiyeti onu başka bir İslâm ülkesine koşturdu.

Hiç bir ulusun ve hükümdarın beğenci olmayarak kendi kendine elde ettiği rütbelerîn şereflerini doymaz

ruhu için hiç bir vakit yeter göremedi. Talihinin yardımıyle ve öz gücüyle çıkmadığı bu son makama bir bolşevik kurşunu onu uçurdu.

Rahmetli, sandı ki cihanı yenmek, Abmülhamit'i korkutmak kadar kolaydır.

★

Henüz çoğumuz, varlığ:n içyüzünü anlamayarak havada mutluluk, kuyu dibinde cennet arayan, biribirimizden keramet bekleyen, dipsiz boş şeylere kapılan, vaatlara aldatan saf kimseleriz.

Bu dünya, henüz büyük komik (Molyer) çağından üç adım ileri gitmedi. Daima üstadın değişmez komedyaları tekrarlanıp duruyor... Yalnız sahnenin dekorları değişti, biçimleri başkalaştı. İnsanın mayası hep o maya... Kökler daha kurnazlaştı. Biribirini zarara sokmalar ilerledi... Fenalık büyüdü.

BİTTİ

24 Kasım, Heybeliada

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Türk romancıları arasında kendisine özgü mizahi üslubu ile çok parlak ve yüksek bir yer sahibidir. Altmış yıla yakın süren yazarlık hayatında çevirileri, makaleleri, eleştirileri dışında 54 tane ünlü eser meydana getirmiştir. Atlas Kitabevi, bu birbirinden güzel eserleri, kapak resimleri de birer sanat eseri olan bir dizi halinde yayınlamış bulunuyor. Her Türk aydınının kitaplığında yer alması gereken bu diziyi okuyucularımıza kıvançla sunuyoruz :

ACI GÜLÜŞ
AŞK BATAĞI
BEN DELİ MİYİM
BİLLUR KALP
BOŞANMIŞ KADIN
CADI
CAN PAZARI
CEHENNEMLİK
DELİ FILOZOF
DİRİLEN CESET
DÜNYANIN MİHVERİ
KADIN MI, PARA MI?
EFSUNCU BABA
EŞKIYA İNİNDE
ETİ SENİN KEMİĞİ BENİM
GÖNÜL BİR YELDEĞİRMENİDİR
GÖNÜL TİCARETİ
GULYABANİ
HAKKA SIĞINDIK
HAZAN BÜLBÜLÜ
İFFET
İKİ DAMLA YAŞ
İKİ HÖDÜĞÜN SEYAHATİ
İNSANLAR MAYMUN MU?
KADERİN CİLVESİ
KADIN ERKEKLEŞİNCE
KAYNANAM NASIL KUDURDU?
KESİK BAŞ
KOKOTLAR MEKTEBİ
KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA
BİR EVLENME
MELEK SANMIŞTIM ŞEYTANI
METRES
MEYHANEDE KADINLAR
MEZARINDAN KALKAN ŞEHİT
MÜREBBİYE
NAMUSLA AÇLIK MESELESİ
NAMUSLU KOKOTLAR
NİMETŞİNAS
Ü DÜREN ÖPÜCÜK
ÖLÜLER YAŞIYOR MU?
ÖLÜM BİR KURTULUŞ MUDUR?
SEVDA PEŞİNDE
SON ARZU
ŞEYTAN İŞİ
ŞIK
ŞIPSEVDİ
TESADÜF
TOKUŞAN KAFALAR
TORAMAN
TUTUŞMUŞ GÖNÜLLER
TÜNELDEN İLK ÇIKIŞ
UTANMAZ ADAM